

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ALKOL VE MADDE BAĞIMLILARININ YAKINLARINDA EŞ BAĞIMLILIK,
DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE AİLE İŞLEVSELLİĞİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Görkem SÜRER

**Lefkoşa
Ocak, 2024**

Görkem SÜRER

**ALKOL VE MADDE
BAĞIMLILARININ YAKINLARINDA
EŞ BAĞIMLILIK, DUYGU
DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE AİLE
İŞLEVSELLİĞİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2024

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ALKOL VE MADDE BAĞIMLILARININ YAKINLARINDA EŞ BAĞIMLILIK, DUYGU
DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ VE AİLE İŞLEVSELLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Görkem SÜRER

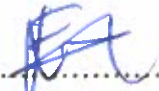

Tez DanıŐmanı

Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER

Lefkoşa
Ocak, 2024

Onay

Görkem SÜRER tarafından hazırlanan "Alkol ve Madde Bağımlılarının Yakınlarında Eş Bağımlılık, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 17/04/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Adı - Soyadı	İmza
Jüri Başkanı:	Dr. Bingül SUBAŞI	
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Ece MÜEZZİN	
Danışman:	Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER	

Anabilim/ Anasanat Dalı Başkanı Onayı

17.04/2024

Doç. Dr. Meryem KARAAZİZ

Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer

Enstitü Müdürü

Etik İkelere Uygunluk Beyanı

Bu tezin içinde sunduğum verileri, bilgileri ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Görkem SÜRER

.../.../2024

Teşekkür

Yapmış olduğum bu çalışmada her türlü bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER'e çok kıymetli katkıları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince kendilerinden çok şey öğrendiğim bilgi ve birikimlerini derslerde ve ders aralarında bizimle paylaşan Yakın Doğu Üniversitesi akademik kadrosuna özellikle değerli hocalarım Doç. Dr. Meryem KARAAZİZ hocama teşekkür ederim.

Yaşamımın her aşamasında olduğu gibi, tez çalışmam sırasında da bana verdikleri sonsuz moral, sevgi ve destekleri için sevgili aileme en içten teşekkürlerimi sunar; ayrıca, tüm tez çalışmam süresince bana güvenen destek veren, dostlarıma da teşekkür ederim.

Görkem SÜRER

Öz

Alkol ve Madde Bağımlılarının Yakınlarında Eş Bağımlılık, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Görkem SÜRER

Yüksek Lisans Klinik Psikoloji Anabilim Dalı

01-2024, 84 sayfa

Bu çalışma, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. İlişkisel tarama modeli kullanılan bu araştırma, amaçsal örnekleme yöntemi ile belirlenen Yeşilay Danışmanlık Merkezleri'nde tedavi gören 18 yaş ve üzerindeki 393 alkol veya madde kullanım bozukluğu tanısı almış bireylerin yakınlarından oluşmaktadır. Katılımcılara Sosyo-demografik Bilgi Formu, Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçekleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Eş bağımlılık ile aile değerlendirme ölçeğinin genel işlevler alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Eş bağımlılık ile duygu düzenleme güçlüğü düzeyleri arasında ise pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca aile değerlendirme ile duygu düzenleme güçlüğü arasında ise negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bağlamda, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarıyla yapılan müdahalelerde, eş bağımlılık ve duygu düzenleme konularında farkındalığı artırmak önemlidir. Bireylerin kendi eş bağımlılık eğilimlerini ve duygu düzenleme becerilerini anlamalarına yardımcı olacak terapötik stratejiler geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Bağımlı Yakınları, Eş Bağımlılık, Duygu Düzenleme, Aile İşlevselliği

Abstract

Investigation of the Relationship Between Co-dependency, Emotion Dysregulation and Family Functioning in Relatives of Alcohol and Drug Addicts

Görkem SÜRER

MSc, Department of Clinical Psychology

01-2024, 84 pages

This study aims to examine the relationship between co-dependency, emotion dysregulation and family functioning in the relatives of alcohol and drug addicts. This study, which used the relational survey model, consists of 393 relatives of individuals diagnosed with alcohol or drug use disorder aged 18 years and over who are receiving treatment at the Green Crescent Counseling Centers determined by purposive sampling method. Socio-demographic Information Form, Co-dependency Scale, Difficulty in Emotion Regulation Scale and Family Assessment Scales were applied to the participants. As a result of the study, a low level positive and significant relationship was found between co-dependency and the general functions sub-dimension of the Family Assessment Scale. Positive and significant relationships were found between codependency and emotion dysregulation. In addition, negative and significant relationships were found between family assessment and emotion dysregulation. In this context, it is important to raise awareness about co-dependency and emotion regulation in interventions with relatives of alcohol and drug addicts. Therapeutic strategies can be developed to help individuals understand their own co-dependency tendencies and emotion regulation skills.

Keywords: Relatives of Addicts, Co-dependency, Emotion Regulation, Family Functioning

İçindekiler

Onay	i
Etik İlkeler Uygunluk Beyanı	ii
Teşekkür	iii
Öz	iv
Abstract	v
İçindekiler	vi
Tablolar Listesi	viii
Kısaltmalar	ix
BÖLÜM I	1
Giriş	1
Problem Durumu	2
Araştırmanın Amacı	3
Alt Amaçlar.....	4
Araştırmanın Önemi	4
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	5
BÖLÜM II	6
Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	6
Alkol ve Madde Bağımlılığı.....	6
Eş Bağımlılık.....	8
Duygu Düzenleme	10
Aile İşlevselliği.....	12
Aile.....	12
Aile İşlevleri	14
İlgili Araştırmalar	16
BÖLÜM III	19
Yöntem	19
Araştırmanın Modeli	19
Evren ve Örneklem.....	19
Veri Toplama Araçları.....	21
Kişisel Bilgi Formu.....	21
Eş Bağımlılık Ölçeği (EBÖ).....	21
Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ).....	21

Duygu Düzenleme Güçlüğü �leği (DDGÖ).....	22
Veri Analizi	22
Çalışmanın Planı.....	24
BÖLÜM IV	25
Bulgular.....	25
BÖLÜM V.....	39
Tartışma	39
BÖLÜM VI.....	46
Sonuç ve �neriler.....	46
Sonuç	46
�neriler.....	47
Kaynakça	50
Ekler	62
Ölçek İzinleri.....	68
�zgemiş.....	71
İntihal Rapor Oranı	72
Etik Kurul Onay Formu	73

Tablolar Listesi

Tablo 1. Katılımcıların Tanıtıcı (Kişisel) Özelliklerine Göre Dağılımı	20
Tablo 2. Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarına Ait Betimsel Değerler.....	23
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	25
Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	27
Tablo 5. Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	29
Tablo 6. Katılımcıların Bağımlı Kişi ile Yakınlık Derecesine Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	31
Tablo 7. Katılımcıların Şimdi veya Geçmişte Madde veya Alkol Kullanımı ile İlgili Problem Yaşama Durumlarına Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması.....	33
Tablo 8. Katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları	35
Tablo 9. Katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Aile Değerlendirme Ölçeği Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Ait Regresyon Analizi.....	36

Kısaltmalar

ADÖ	:Aile Değerlendirme Ölçeği
APA	:Amerikan Psikiyatri Birliği
CoDA	:Codependents Anonymous
DAS	:Davranışsal Aktivasyon Sistemi
DDGÖ	:Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği
DIS	:Davranışsal İnhibisyon Sistemi
DSM	:Ruh Sağlığı Bozukluklarının Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
EBÖ	:Eş Bağımlılık Ölçeği
SPSS	:Sosyal Bilimler için İstatistik Programı

BÖLÜM I

Giriş

Bağımlılık, psikolojik, biyolojik ve sosyal boyutlarıyla iç içe geçmiş, aileleri etkileyen bir hastalıktır (Shanmugam, 2020). Eş bağımlılık ise utanç verici bir bağımlı bireye tepki olarak ortaya çıkan, aile sistemlerini etkileyen bir hastalık olarak tanımlanmaktadır. Bu tepkisel ortamın bir sonucu olarak, aile üyelerinde duygusal değişimler meydana gelmekte bu durum aile içinde patolojik rollerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Lancer, 2014).

Bağımlılığın tedavi sürecinde, biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin birlikte ele alınması önemlidir. Bağımlılığın sosyal boyutu, bireyin çevresi, bağımlılık yapıcı maddelere ulaşım durumu, eğitim ve istihdam durumu, sosyal çevre ve aile ilişkilerini içerir. Bu faktörler, bağımlılığın başlangıcını ve seyrini etkileyen belirleyici unsurlardır (Heyman, 2001).

Duygu düzenleme güçlüğü, bireyin duygularını kabullenmemesi, olumsuz duygularla başa çıkma zorluğu ve duygularını ifade etme zorluğu olarak tanımlanır (Gratz ve Roemer, 2004). Duygu düzenleme eksikliği, bireyin yaşadığı duyguları etkili bir şekilde yönetemediğinde, psikopatolojilere neden olabilir (Bonn-Miller vd., 2008). Duygu düzenleme süreci, bireyin duygularını kontrol edip uyumlu hale getirebilmesi için içsel ve dışsal süreçleri içerir (Thompson, 1994).

Madde bağımlılığının tarihçesine bakıldığında, doğada bulunan ve başlangıçta sağlık alanında tedavi amacıyla kullanılan maddelerin, zamanla kötüye kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Madde kullanımının bağımlılığa dönüşmesi, toplumsal bir sorun haline gelmiş ve ruhsal bir hastalık olarak tedavi gerektiren bir duruma evrilmiştir (Uzbay, 2009).

Madde bağımlılığının ortaya çıkmasında kişisel, çevresel ve ailesel faktörler etkili olabilir (Albayrak ve Balcı, 2014). Aile, bağımlılık sürecinin her aşamasında etkili olabilir ve bu nedenle bağımlılık, bir aile hastalığı olarak adlandırılabilir (Ögel, 2018). Aile içindeki etkileşim, çocuk yetiştirme tutumu ve aile içi çatışma ortamı, bireyin bağımlılık davranışını etkileyen önemli faktörlerdir (Doğan, 1996).

Aile ilişkilerinde önemli bir kavram olan eş bağımlılık, bir kişinin kişilik özellikleri nedeniyle başka bir kişiye bağımlı ilişkiler geliştirmesini ifade etmektedir (Ançel, 2012). Bu örüntü, ilişkiyi yaşayan her iki tarafın da farkında veya farkında olmadan patolojik bir şekilde sürdürdüğü, tek taraflı olmayan bir durumdur. Fischer ve Spann'ın (1991) araştırmasına göre, eş bağımlılık, kişinin aşırı müdahil olması ve

kendi duygularını ifade etmekte yetersiz kalması şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir çalışmada ise eş bağımlılık, başkalarına güvenmekte zorluk çekme ve korku duyma sonucunda yakın çevredeki kişilere aşırı odaklanma şeklinde açıklanmıştır (Winter, 2019). Araştırmalar, eş bağımlılık gösteren bireylerin kişilik özelliklerinin benzer noktalarda kesiştiğini göstermektedir. Bu ortak özellikler arasında diğerkamlık, boyun eğicilik, bencil davranışlar ve sınırların belirlenmesinde güçlük çekme gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Eş bağımlı bireylerin davranışsal açıdan incelendiğinde ya aşırı sorumluluk sahibi oldukları ya da oldukça sorumsuz tutum ve davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir (Panaghi vd., 2016).

Problem Durumu

Alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında, eş bağımlılık adı verilen bir davranış şekli ortaya çıkmaktadır. Bu, bağımlı olan partnerin bağımlılığını destekleme ve sürdürme eğiliminde olan bir durumdur (Fals-Stewart, 2013; Kelley vd., 2005). Eş bağımlıların duygusal düzenleme becerileri genellikle düşük olduğundan, duygusal stresle başa çıkmak için madde ve alkol kullanımına yönelebilmektedirler. Yakınlar, bağımlı partnerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak ve onları kontrol etmek amacıyla kendilerini ikinci plana atmakta, kendi duygusal sağlıklarını göz ardı etmekte ve bağımlılığın etrafında dönerek kendi yaşamlarını etkileyebilmektedirler (Bowen vd., 2007).

John Friel (1984) tarafından yapılan tanıma göre, ailedeki eş bağımlılık, kişilik gelişimini engelleyen, kişinin ailesi ve kültürü tarafından şekillendirilen, iç dünyasını ve duygularını görmezden gelerek dış olaylara aşırı tepki veren, işlevsel olmayan bir yaşam örüntüsüdür. Araştırmalar, eş bağımlılığın anksiyete, depresyon, duygusal zorluklar ve stres seviyesiyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Cermak, 1986). Ayrıca yapılan bir çalışma, eş bağımlılığın depresyon, anksiyete ve düşük özsaygı ile anlamlı ve olumlu bir ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur (Worth, 1996). Ekinci vd. (2016) araştırmalarında, madde kullanım bozukluğu olan kişilerin ailelerinde, madde kullanım bozukluğu olmayan kişilerin ailelerine göre öfke düzeylerinin daha yüksek olduğu bulmuş ve öfke düzeyi ile depresyon ve anksiyete düzeyi arasında ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Bağımlılık, depresyon ve anksiyete ilişkisine bakıldığında, alkol kullanan bireylerin %79'unda depresyon ve %76'sında anksiyete görüldüğü belirlenmiştir (Lubman vd., 2007). Gerçekleştirilen klinik çalışmalarda, alkol kullanım bozukluğu olan kişilerde depresyon görülme sıklığı %30-60 olarak

belirtilmektedir. Alkol kullanım bozukluğu olan hastaların yaklaşık %80'inde depresif semptomlar bulunmuş ve bu hastaların en az üçte birinde major depresif epizod kriterleri tespit edilmiştir (Clinard, 2015).

Bağımlılık tedavisinde güçlü bir motivasyon, tedavi sürecini hızlandırmada etkili olabilir ve tedavinin gönüllülük esasına dayanması şart değildir. Bazen aile, iş yeri ve yasa gibi dış etkenlerin zorunluluklar ve baskılar yoluyla kişinin tedaviye girmesini, tedaviye devam etmesini ve tedavinin başarısını artırabileceği görülmüştür (Dilbaz, 2012). Hastada oluşabilecek motivasyon, içsel ve dışsal motivasyon şeklinde olabilir. Başlangıçta alkol ve madde kullanım bozukluğunun temel sorunu kişinin içsel olduğu ve kişi odaklı tedavi sonuçlarının daha iyi olduğu düşünülse de, yapılan çalışmalar zamanla alkol ve madde kullanımının bireylerin yaşamında aile üyelerinin merkezi bir rol oynadığını göstermiştir (Arıkan, 2012).

Aile içindeki bireylerden biri ya da birkaçı, olumsuz davranışlarla veya dış baskılarla karşılaşmaktadır. Değişen durumlara uyum sağlama çabası gösteren işlevsel aileler, uyum ve mücadele yetenekleri sınırlı olan ailelere kıyasla daha etkili bir yapı sergilerler (Nicholas, 2013). Bağımlı çocuklara sahip ailelerde, sorunun kaynağı genellikle ailenin işlevselliği olarak öne çıkar. Sorunlu ve suç içeren madde bağımlılığının şiddeti, aile içi ilişkilerin kalitesi ve tarzı tarafından belirlenir. Bağımlılık, öncelikle çocukların çocukluk rollerini etkileyerek, daha sonra aile içinde maddi ve manevi zorluklarla başa çıkmada bir dizi soruna yol açar, bu da aile düzenini hızla bozar. Bu nedenle, çocuğun aileye bakış açısı ve ailenin bağımlı çocuğa karşı tutumu, bağımlılık davranışının devam edip etmemesinde ve aile düzenini etkilemede kritik bir faktördür (Ögel, 2010). Bu nedenle araştırmanın problem cümlesi 'Alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği arasında ilişki var mıdır?' şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca aşağıda belirtilen alt amaçlar doğrultusunda da cevaplar aranmıştır.

Alt Amaçlar

1. Alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılığı, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği sosyodemografik değişkenler (cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, bağımlı kişi ile yakınlık derecesi, şimdi veya geçmişte madde veya alkol kullanımı ile ilgili problem yaşama durumu) açısından anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
2. Eş bağımlılık, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği arasında ilişki var mıdır?
3. Alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık ve duygu düzenleme güçlüğü, aile işlevselliğini yordamakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Alkol ve madde bağımlılığı hem bireyleri hem de çevrelerini olumsuz yönde etkileyen önemli bir sağlık sorunudur. Bu tür bağımlılıkların etkisi sadece bireyin kendisiyle sınırlı kalmayıp, aile üyelerini de içine alarak aile işlevselliğini bozabilmektedir (Acar vd., 2022).

Eş bağımlılık, alkol ve madde bağımlılarının yakınları tarafından sıklıkla sergilenen bir tutumdur. Eş bağımlılık, bağımlı olan bireyin davranışlarına karşı aşırı derecede duyarlılık ve koruyuculuk göstermeyi içermektedir. Bu durum, bağımlı bireyin tedavi sürecini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve tedaviye olan motivasyonunu azaltabilmektedir (Kaplan ve Özbaran, 2024). Duygu düzenleme, bağımlı olan bireyin yakınları için önemli bir beceridir. Bağımlılık sürecinde yakınlar, çeşitli olumsuz duygusal tepkiler yaşayabilmekte örneğin öfke, suçluluk, korku ve üzüntü gibi duygularla başa çıkmak zorunda kalabilmektedir (Bintaş-Zörer ve Yorulmaz, 2022). Sağlıklı duygu düzenleme becerileri, bu tür olumsuz duygusal tepkilerle başa çıkmada önemli bir rol oynayabilmektedir. Bağımlılık, aile içinde iletişimi ve duygusal destek sistemini olumsuz etkileyebilmektedir (Estévez vd., 2017). Ayrıca, bağımlı bireyin davranışları nedeniyle aile içindeki rol dağılımı ve çatışma yönetimi de bozulabilmektedir. Sağlıksız aile işlevselliği, bağımlı olan bireyin tedavi sürecini olumsuz etkileyerek bağımlılığın devam etmesine neden olabilmektedir (Karaer ve Akdemir, 2019).

Bu nedenle, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık, duygu düzenleme ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin incelenmesi hem bağımlı olan bireylerin hem de yakınlarının sağlık ve iyilik hali açısından önemli bir konudur. Bu

nedenle, bu alanda yapılacak araştırmalar, alkol ve madde bağımlılığı tedavi süreçlerinin bağımlılar açısından tedaviyi destekleyici ve koruyucu hale getirilmesine ve ailelerin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 18 yaş ve üzeri 393 bağımlı yakınından oluşan örnekleme sınırlıdır.
- Sosyo-demografik Bilgi Formu, Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçekleri kullanılarak ölçüm yapılmış olup değerlendirme bu ölçüm araçları ile sınırlıdır.
- Çevrimiçi metotlar ile toplanan veriler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Aile İşlevleri: Aile işlevleri, aile sistemi içinde her bireyin bireysel gereksinimlerini ve psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılayan eylemler ve davranışlar olarak açıklanmaktadır. Bu işlevler, aile üyelerinin güvenlik, sevgi, iletişim, destek, eğitim ve değerler gibi temel ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir (Hallaç ve Öz, 2014).

Duygu Düzenleme: Duygu düzenleme, bireylerin duygusal deneyimlerini, bu duyguların zamanlamasını, deneyimleme şekillerini ve ifade etme biçimlerini kontrol ettiği süreçler olarak açıklanmaktadır. Bu süreç, duyguların farkındalığını artırma, duygusal tepkilerin yönetimini sağlama ve uygun davranışların sergilenmesini içermektedir (Gross, 2007).

Eş Bağımlılık: Eş bağımlılık, işlev bozukluğu olan ailelerde gelişen bir özellik olarak açıklanmaktadır. Bu durum, bireyin kendi ihtiyaçlarını göz ardı ederek başkalarına aşırı odaklanma, duygusal ifade güçlüğu ve özel tatminin başkalarıyla ilişkilerden elde edilmesiyle ilişkilidir (Fischer vd., 1991).

BÖLÜM II

Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Alkol ve Madde Bağımlılığı

Alkol ve madde bağımlılığı, her ne kadar ilk kullanımda ortaya çıkabilse de genellikle kişiler bağımlılığa ilerlemeden önce çeşitli aşamalardan geçmektedirler. Bu aşamalar sırasıyla deneysel kullanım, aralıklı kullanım, düzenli kullanım ve bağımlılık olarak tanımlanmıştır. Bağımlılık hastalığının ilerleyiş aşamaları, bireyden bireye ve kullanılan maddeye bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bağımlılık hastalığına özgü bir standart oluşum süreci olmaması, alkol ve madde kullanan bireylerin aileleri ve yakınlarının hastalığı gizleme eğilimleri ve kişilerin etiketlenme kaygıları gibi durumlar tanının konulmasını zorlaştırabilmektedir (Haasen vd., 2009).

Alkol ve madde kullanımına bağlı bağımlılık durumunda, bağımlı olan bireylerin beyin işlevselliği ile bağımlı olmayan bireylerin beyin işlevselliği arasında farklılıklar olduğu belirtilmiştir (Leshner, 1997). Bağımlılığın beyindeki etkilerine bakıldığında, öncelikli olarak nörotransmitter salınımının etkilendiği gözlemlenmektedir. Bağımlı kişilerde, bağımlılığın oluşması için kullanılan maddelerin beyinde dopamin salınımını artırması gerekmektedir. Alkol veya madde kullanımı, anlık olarak dopamin salınımını artıran bir süreci tetiklemektedir (Robinson vd., 2003; Akt: Kalivas, 2004). Alkol ve madde bağımlılığı, sadece "haz" veren dopamin salınımıyla açıklanamamaktadır. Bağımlılığın beyinde doğrudan ilişkili olduğu bir diğer bölge ise ödül merkezidir. Ödül merkezi, madde kullanımı gerçekleştiğinde doğrudan uyarılmaktadır. Bu durum da madde kullanımı davranışının pekiştirilmesine ve maddeyle ilişkili anıların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (APA, 2013).

Fareler üzerinde yapılan araştırmalar, madde arama davranışının beyindeki protein işlevlerinde önemli değişikliklerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Alkol ve madde kullanımı sonrasında, proteinler prefrontal korteks ile beyindeki ödül merkezi olan nucleus accumbens arasındaki etkileşimden etkilenmektedir. Madde tekrarlı kullanımları sonucunda beyindeki proteinlerde değişiklikler meydana gelirken genellikle iki haftalık bir abstinelik dönemi sonrasında proteinler normal işlevlerine geri dönmektedir. Bu durumda, madde arama davranışı bu proteinlerdeki değişikliklerle açıklanabilmektedir. Ancak bu durum kişilerin relaps (nüks) riskinin her zaman var olmasını açıklamaya yeterli değildir (Kalivas, 2004).

Craving (aşırı arzu) ve relapslar (nüksler), alkol ve madde bağımlılığının belirleyici özelliklerinden ikisi olarak kabul edilmekte ve bu durumlar beyin işlevlerindeki değişikliklerle ilişkilendirilmektedir. Prefrontal korteks ile amigdala arasındaki iletişimin çevresel tetikleyiciler tarafından etkilenmesi, craving ve relaps deneyimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kalivas, 2004). Relaps riskinin sürekli var olması ve bağımlılık hastalığında relapsların sıkça görülmesi, bağımlılık hastalığının akut bir durumdan ziyade kronik bir hastalık olduğunu vurgulamaktadır (APA, 2013; Leshner, 1997).

Beyin ve bağımlılık arasındaki ilişkiye farklı bir perspektif getiren Gray'in Davranışsal İnhibisyon Sistemi (DİS) ve Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DAS) teorisi, alkol ve madde bağımlılığının beyindeki işlevleri etkilediğini öne sürmektedir. DİS ve DAS, kişilerin duygularını ve davranışlarını kontrol etmede rol oynamaktadır. DİS, davranış sonucunda karşılaşılabilecek cezanın veya ödülün kaldırılmasıyla ilişkilendirilirken DAS ise ödülün veya cezanın kaldırılmasıyla ilişkilendirilmektedir. Özellikle yüksek DAS hassasiyeti, alkol ve madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Risk alma ve yenilik arayışı gibi davranışlar, DAS bileşenleri içinde ele alınabilmektedir. Yapılan bir araştırmada, alkol ve madde bağımlılarının DİS ve DAS ölçek puanları karşılaştırıldığında, madde bağımlılarının alkol bağımlılarından daha yüksek risk alma ve yenilik arayışı sergilediği tespit edilmiştir. Bu farkın bir açıklaması olarak, alkol kullanımının yasal olmasına rağmen madde kullanımının yasal olmaması gösterilmiştir. Yasal olmayan davranışların, risk alma ve yenilik arayışı yüksek olan bireylerde daha sık görülme eğilimi olduğu üzerinde durulmuştur (Franken, 2006).

Maddelerin etkileri, yoksunluk belirtileri ve idrarda kalma süreleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bu özellikler arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiş olsa da geçmişte yoksunluk belirtileri ile maddenin kişiye verdiği zarar arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu iddiaları ortaya atılmıştır. Ancak tıbbın ilerlemesiyle birlikte, bu iddialar yanlışlanmıştır. Örneğin, eroin bağımlılığı olan bir bireyin tıbbi tedavisi günümüzde oldukça etkili bir şekilde uygulanmakta ve yoksunluk belirtileri belirli ilaçlarla başarılı bir şekilde kontrol altına alınabilmektedir. Bir başka örnek ise metamfetamin ve crack kokain için verilebilmektedir. Bu iki madde, bağımlılık şiddeti yüksek olan maddelerdir, ancak fiziksel yoksunluk belirtileri eroin veya alkol kadar şiddetli olmamaktadır (Leshner, 1997).

Eş Bağımlılık

Eş-bağımlılık, genellikle kadınlar ve bakım veren mesleklerde çalışan bireyler arasında sıkça görülen bir sağlıksız ilişki biçimini ifade eden bir kavramdır (Martsolf vd., 1992). İngilizce'de "codependency" olarak adlandırılan eş-bağımlılık terimi için daha önce yapılan çalışmalarda Türkçe karşılıklar arasında "eş-bağımlılık", "karşılıklı bağımlılık" ve "ilişki bağımlılığı" gibi ifadeler kullanılmıştır. Eş-bağımlılık, işlevsel olmayan aile dinamiklerinin etkisiyle ortaya çıkan bir özellik olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda kişi, kendisini ihmal ederek başkalarına aşırı odaklanmakta, duygularını açıkça ifade etmekte zorluk çekmekte ve başkalarıyla ilişkilerinden özel bir doyum sağlama eğiliminde olmaktadır (Fischer vd., 1991).

Amerikan Ulusal Eş-Bağımlılar Birliği (National Council on Codependence), 1990 yılında ortaya koyduğu ve genel kabul gören tanımıyla eş-bağımlılığı, öğrenilmiş bir davranış, nesne veya kişiye olan bağımlılık olarak tanımlamaktadır. Ançel (2012) ise eş-bağımlılığı, bakım veren ve bakım alan kişi arasında patolojik bir ilişki biçimi olarak açıklamaktadır, bu ilişki türünde bireyler birbirlerinin bağımlılıklarını destekleyip, geliştirerek ve sürdürerek etkileşimde bulunmaktadır.

Eş-bağımlılık kavramı, ilk olarak 1930'larda, alkol bağımlılığıyla mücadele eden bireylerin ailelerindeki ilişkileri tanımlamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Cermak, 1994; Hopkins ve Jackson, 2002). Bu ilişki dinamiklerinde, genellikle erkek olan bağımlı ebeveynin (genellikle babanın) bağımlılığının kontrolünü sağlamak diğer ebeveynin (genellikle anne) temel sorumluluğu olarak görülmektedir (Peled ve Sacks, 2008).

Eş-bağımlılık kavramı, ilk olarak sadece bağımlı kişiye bakım verenlerle ilişkilendirilse de CoDA'nın (Codependents Anonymous) 1980'lerde madde bağımlılığıyla ilişkili kişileri de kapsamına dahil etmesiyle genişletilmiştir. Bu şekilde, eş-bağımlılık kavramı, işlevsel olmayan ailelerde yetişen bireylerin sağlıksız ilişki özelliklerini tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır (Crothers ve Warren, 1996; Knudson ve Terrell, 2012). Eş bağımlılık bu perspektifte, madde kötüye kullanımı olan ailelerde çocukluk döneminde edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir özellik olarak kabul edilmektedir (Fuller ve Warner, 2000; Knudson ve Terrell, 2012; Martsolf vd., 2000).

Eş-bağımlılığı ruhsal bir rahatsızlık olarak nitelendiren Cermak (1987), DSM-III-R'de eş-bağımlılığı bir ruhsal hastalık olarak tanımlama önerisi sunmuş fakat bu öneri kabul edilmemiştir. Cermak, eş-bağımlılığın özelliklerini oldukça iyi

açıklayan kriterler sunarak, bu tanıyı "karışık tipte kişilik bozukluğu" başlığı altında önermiştir. Ançel'in(2017) aktarımına göre, söz konusu kriterler aşağıdaki şekildedir:

A. Eş-bağımlılığın ciddi sorunlar yaşanmasına yol açabilmesinin nedeni, kişinin kendini ve başkalarını kontrol etme yeteneğine bağımlı olmasıdır.

B. Eş-bağımlılık durumunda, kişi kendi ihtiyaçlarını göz ardı ederken, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu hissetmektedir.

C. Eş-bağımlılık, yakın ilişkilerde anksiyete yaşama ve benlik sınırlarıyla ilgili sorunlarla karşılaşma eğilimi ile ilişkilidir.

D. Eş-bağımlılık, kişilik bozukluğu, madde bağımlılığı, ilişki bağımlılığı ve dürtü kontrol bozukluğu olan bireylerle karşılıklı olarak bağımlı ilişkiler geliştirme eğilimine sahiptir.

E. Eş-bağımlılığın belirtileri arasında aşırı inkâr, duygusal baskılama, depresyon, aşırı dikkatlilik ve tedbirlilik, kompülsiyonlar, anksiyete, madde kötüye kullanımı, tekrarlayan şekilde fiziksel veya cinsel tacize maruz kalma, stresle ilişkili tıbbi problemler yaşama ve en az iki yıl boyunca madde bağımlısı biriyle yakın ilişki içinde olma durumu bulunmaktadır. Bu belirtilerden üç ve dördünün varlığı eş bağımlılığa işaret etmektedir.

Eş-bağımlılığın kadınlar arasında daha yaygın olması ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilmesi nedeniyle günümüzde feminist bakış açısıyla da ele alınmaktadır. Feminist perspektife göre, geleneksel rollerde kendini adama, bakım verme, özverili davranışlar gibi nitelendirilen özellikleri eleştiren birçok yazar bulunmaktadır (Appel, 1991; Babcock, 1995; Haaken, 1993).

Eş-bağımlılık kavramıyla ilişkilendirilen davranış ve tutum özelliklerinin, kadınların kalıplaşmış rolleriyle derin bir uyum sergilediği belirtilmektedir. Toplum tarafından kadınlardan beklenen bu roller, kültürel olarak kabul görmekte; ancak paradoksal bir şekilde, kadınların bu rolleri yerine getirmeleri sonucunda sergiledikleri davranışlar kişisel eksiklik olarak değerlendirilerek kadınlar aşağılanmaktadır (Ançel, 2017).

Eş-bağımlı bireyler, Chmielewska'ya (2012) göre, inanç sistemleri, duygular, düşünceler, kararlar ve yargılar konusunda başkalarının duygusal tepkilerine odaklanma eğilimine sahiptir. Bu durumun nedeni ise eş-bağımlı insanların genellikle kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için başkalarının zayıf yönlerine yönelmeleri olarak kabul edilmektedir (Cruse ve Wegscheider-Cruse, 2012; Dear vd., 2005; Reyome vd., 2010).Eş-bağımlı bireyler, eşlerinin sorunları için kendilerini

sorumlu hissetmekte ve bu duygusal ihtiyaçlarını tatmin etmek için kontrol etme ve bakım verme yoluna gitmektedirler. Bu süreçte ise kendi duygularını tanımlama, ifade etme, yönetme ve ayrılıklarla başa çıkma konusunda zorluklar yaşamaktadırlar (Stafford, 2001; Hopkins ve Jackson, 2002; Dear vd., 2005; Reyome vd., 2010).

Duygu Düzenleme

Her birey, hayatta olumlu ve olumsuz duygularla başa çıkma ihtiyacı hissetmektedir. Yaşanılan bu duygular, günlük yaşamı etkileyerek bireysel deneyimleri belirlemede önemli bir rol almaktadır. En temel zorluklardan biri, duygusal deneyimlerle nasıl başa çıkılacağını ve duyguların hedeflere göre nasıl düzenleneceğini öğrenmektir (Barnow, 2012).

Duygusal düzenleme başarısı, sağlıklı işlevsellik için önemli bir ön koşuldur (Gross, Richards ve John, 2006; Haga, Kraft ve Corby, 2009). Diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilmek için, bireylerin duygularını tanımlama, deneyimleme ve ifade etme becerilerini düzenleyebilmeleri gerekmektedir. Duygusal düzenleme, fizyolojik uyarılma, yüz ifadeleri, davranışsal ifadeler, motivasyon, kişilerarası ilişkiler, içsel hedefler ve bilişsel değerlendirmeler gibi çeşitli sistemlerin yönetimini içermektedir (Thompson, 1994). Bu nedenle, duyguların düzenlenmesi, merkezi ve çevresel sinir sistemi süreçleri, sosyokültürel etkiler, biyolojik ve davranışsal bağlamlar gibi birçok farklı süreci içermektedir (Thompson, Lewis ve Calkins, 2008).

Bu çeşitlilikten dolayı, duygu düzenleme konusunda evrensel bir tanım bulmak, en uygun değerlendirme yöntemlerini geliştirmek ve bunları uygulamak son derece güçtür. Duyguların düzenlenmesiyle ilgili olarak, kan basıncı, bilişsel süreçler veya ebeveyn-çocuk etkileşimleri gibi belirli durumların duyguları nasıl etkilediği (duygularla düzenleme) veya duyguların uyaranlara bağlı olarak nasıl düzenlendiği (duyguları düzenleme) konusunda bile tartışmalar devam etmektedir (Gross, 2008; Dodge ve Garber, 1991; Kappas, 2011). Cole ve diğerleri (2004) ise çalışmalarında duyguların düzenleme sürecine dahil edilebileceğini öne sürmekte ve aynı zamanda duyguların kendilerinin de düzenleyici bir rol oynadığına dikkat çekmektedir.

Alan yazın incelendiğinde duygu düzenlemenin kabul gören birkaç tanımı bulunduğu görülmektedir. Bu tanımlardan birinde, Thompson (1994), duygu düzenlemeyi, kişinin hedeflerine ulaşmak için duygusal tepkilerini izleme, değerlendirme ve değiştirme yeteneği olarak tanımlamıştır. Eisenberg ve Spinrad (2004) ise, içsel duygu durumunu ve duygunun davranışsal bileşenlerini başlatma,

kaçınma, engelleme, sürdürme veya modüle etme süreci olarak açıklamaktadır. Gross (2014), duygu düzenlemeyi mevcut duygulardaki değişimin yanı sıra yeni duyguların başlatılması veya duygusal tepkilerin vurgulanması, azaltılması, bastırılması veya devam ettirilmesi olarak açıklamıştır. Bu tanımların yanı sıra, Campos, Frankel ve Camras (2004), Dodge (1989), Spinrad ve diğerleri (2004), Walden ve Smith (1997) gibi birçok araştırmacı da duygu düzenleme konusunda açıklamalar ve araştırmalar yaparak alana katkıda bulunmuştur. Araştırmacılar farklı perspektiflerle duygu düzenlemeyi tanımlamış olsa da tüm tanımlar, duygu düzenlemede uyumlu insan işleyişinin önemli bir bileşeni olarak, dış çevrenin değişen taleplerine uygun olarak duygusal sistemlerin eylemlerini koordine etme yeteneğini vurgulamaktadır (Campos vd., 1994).

Duygu düzenleme girişimlerinin hem kontrol edilen hem de nispeten otomatik bir şekilde gerçekleşebileceği ayrıca hem bilinçli hem de bilinçsiz biçimlerde ortaya çıkabileceği belirtilmektedir (Braunstein, Gross ve Ochsner, 2017; Calkins ve Hill, 2007). Duygu düzenleme, bireylerin deneyimledikleri duyguları ifade etmek için kullandıkları çeşitli stratejiler veya süreçleri içermektedir (Gross, 1999). Batı kültüründe duygu düzenleme örneklerine bakıldığında, öfke, korku ve üzüntü gibi olumsuz duyguların azaltılmasına odaklanıldığı gözlemlenmektedir (Gross, Richards ve John, 2006). Fakat bu bakış açısı olumlu duyguların düzenlenmesi gerekmediği anlamına gelmemektedir. Parrott (1993), duygu düzenleme sürecinin olumlu veya olumsuz duyguların farklı yönlerinin yükseltilmesi veya azaltılması şeklinde olabileceğini ifade etmektedir.

Duyguların yükseltilmesi, duygusal deneyimi artırmak ve davranışsal ifadelerle yüzdeki tepkileri güçlendirmek için kullanılan stratejileri içermektedir. Örneğin, bir kişi çok heyecanlı olduğu bir durumu başkalarıyla paylaşarak memnuniyetini artırmaya çalışabilir. Diğer yandan, duygusal deneyimin yoğunluğunu azaltmak ve davranışsal ifadelerle yüzdeki tepkileri zayıflatmak için üretilen stratejiler ise duyguların azaltılması olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, üzgün bir kişi üzüntüsünü azaltmak için eğlenceli bir anıyı hatırlayama çalışabilir (Deng, Sang ve Luan, 2013).

Duyguların azaltılması (aşağı düzenleme) yükseltilmesi (yukarı düzenleme) kadar otomatik (tepkisel) olmayan ama hızlı bir zaman çerçevesinde gerçekleşen bir süreçtir. Bu nedenle, yürütme süreçleri olarak bilinen bilişsel süreçleri devreye sokmak ve kullanmak için daha fazla zamana ihtiyaç duyulmaktadır (Blair ve

Ursache, 2011). Ancak zamanla ve geliştirici uygulamalarla, aşağıya düzenleme rutin bir hâl alabilmekte ve en azından daha az çaba gerektiren ve daha hızlı gerçekleşen bir süreç haline gelebilmektedir. Yapılan araştırmalar da aşağıya düzenlemenin zamanla otomatikleşebileceğini ve daha kolay gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde, duyguların aşağıya düzenlenmesi, dikkat, hafıza, dil, planlama ve akıl yürütme gibi bilişsel süreçlerin katılımını gerektirdiği için yoğun çaba gerektirmektedir. Bu süreç, çocukların duygusal tepkilerini yönetmeyi öğrenmelerini ve daha uyumlu davranışlar sergilemelerini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Cole vd., 2018).

Aile İşlevselliği

Aile

Aile, bir çatı altında yaşayan insanların oluşturduğu en küçük toplumsal birimdir. Evlilik, kan bağı ve çocuk bağı gibi bağlarla birbirlerine bağlı olan aile bireyleri, ortak bir geliri paylaşırken farklı görgü, inanç ve değerlere sahiptir. Toplumsal rolleriyle iletişim ve etkileşim içinde olan aile üyeleri, her bir toplum için birey için hayatın merkezinde ve en önemli sosyal grup olarak yer almaktadır (Gürakar, 1991).

Aile kurumu, üyeleri arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkilerin yapılandırılmasının bir sonucudur. Aile sistemi olarak adlandırılan bu yapı, aile üyeleri arasındaki çeşitli rollerin organizasyonunu içermektedir. Aile Sistemleri Kuramı, bu sistemi ele almakta ve aile fertlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini anlamak için diğer aile bireylerinin de değerlendirilmesi gerektiğini ve doğrusal olmayan neden-sonuç ilişkilerini vurgulamaktadır. Arslantürk ve Amman (1999) tarafından geliştirilen Aile Sistemleri Kuramı, aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini derinlemesine anlamak için bütünsel bir yaklaşım benimsemektedir. Bu yaklaşım, aile bireylerinin birbirleriyle etkileşim içinde olduğu kompleks bir ağ olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bir aile üyesini anlamak için diğer aile fertlerini de dikkate almak gerekmektedir. Aile üyeleri arasındaki ilişkilerde neden-sonuç ilişkilerinin basit ve doğrusal olmadığına dikkat çekilmekte bunun yerine, her aile üyesinin davranışlarının birbirini etkilediği ve karşılıklı etkileşimlerin karmaşık bir şekilde örüldüğü bir ağ yapısı bulunmaktadır.

Aile, insan türünün neslinin sürdürüldüğü, toplumun kültürel değerlerinin aktarıldığı ve bireylerin toplumsal hayata hazırlandığı bir birimdir. Cinsel ilişkilerin

belirli normlara göre düzenlendiği ailede, eşler arasında, ana babalarla çocuklar arasında sıcak ve samimi ilişkiler kurulmaktadır. Aile, toplumsal yapıya göre ekonomik etkinlikleri barındırabilmekte ve bu etkinlikler ailenin biçimine göre değişiklik gösterebilmektedir (Ozankaya, 1984).

Aile yapısı, büyüklüğüne bağlı olarak geleneksel aile (geniş aile) ve çekirdek aile (dar aile) olarak iki gruba ayrılırken geleneksel aile, farklı kuşakların (anne, baba, çocuklar, büyükanne, büyükbaba gibi) aynı evde bir arada yaşadığı bir yapıyı ifade etmektedir. Bu tip aile yapısı genellikle sanayi devriminden önceki toplumların tercihi olmuştur ve günümüzde bile kırsal kesimlerde sıklıkla görülebilmektedir. Öte yandan, çekirdek aile, sanayileşmiş toplumların karakteristik aile yapısıdır ve sadece ebeveynler ile evlenmemiş çocuklarından oluşmaktadır (Arslantürk ve Amman, 1999).

Çekirdek aileye geçişle birlikte, ailelerin üye sayısı azalırken, aile işlevlerinde ve yapısında da değişiklikler ortaya çıkmıştır. Çekirdek aile, geniş aileye kıyasla daha kırılabilir bir yapıya sahiptir ve boşanma oranlarının arttığı gözlemlenmektedir. Ancak günümüzde, aile kavramı ve yapısı üzerinde daha fazla çeşitlilik ve değişim yaşanmaktadır. İleri endüstriyel toplumda, geleneksel kalıplardan farklı olarak parçalanmış aileler (yalnız ebeveynler ve çocukları), karı-koca ve önceki ilişkilerinden olan çocuklarıyla bir arada yaşayan birleşik aileler, evlilik bağı olmadan bir arada yaşayan çiftler ve hatta homoseksüel evlilikler gibi çeşitli yeni aile modelleri ortaya çıkmıştır. Bu yeni aile yapıları, çekirdek aileye ciddi bir alternatif olarak kabul edilmekte ve aile kavramının geniş bir yelpazede tartışıldığı bir döneme işaret etmektedir (Arslantürk ve Amman, 1999).

Richter, aileyi insanların karmaşık ruhsal ilişkiler ve etkileşimler içinde yakın ve iç içe olduğu bir sosyal ortam olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda, ailenin içsel ve dışsal faktörlerin çok yönlü bir şekilde göz önünde bulundurulması ve kendi dinamikleri içinde değerlendirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Richter, özellikle duygusal etkileşimlerin karşılıklı olarak gerçekleştiği ve bireylerin rollerinin belirlenmesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin roller çerçevesinde incelenmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Aile ortamı, bireylerin kişiliklerinin şekillendiği ve dinamik bir kavram olarak görülmektedir. Bireyin yaşamı boyunca aile ve sosyal çevre ile sürekli etkileşim halinde olması, olgunlaşma, bütünleşme ve gelişme sürecini etkilemektedir. Bu

sürecin sağlıklı bir şekilde tamamlanmasında aile içi ilişkilerin önemli bir faktör olduğu vurgulanmaktadır (Bulut, 1993).

Aile İşlevleri

Aile işlevlerini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmaların sonuçları, aile işlevlerinde bazı bozulmaların tespit edildiğini göstermektedir. Ancak henüz, hastalığın mı aile işlevlerini olumsuz etkilediği, yoksa ailedeki işlev bozukluğunun mu hastalığın ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı konusu tam olarak netleşmemiştir. Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılarak yapılan bir araştırmada, şizofreni hastalarının ailelerinde problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler gibi tüm alanlarda yaygın işlev bozuklukları saptanmıştır (Danacı vd., 2005). Yine, şizofreni hastaları üzerinde yapılan birçok araştırmada hastalığın erken başlangıç yaşı, artmış hastaneye yatış süresi, yatış sayısı, nüks oranları ve tedaviye uyumsuzluğun, aile işlevleri arasında anlamlı ilişkiler taşıdığı bulgularına rastlanmıştır (Deniz vd., 1998; Taktak vd., 2000).

Sağlıklı bir ailenin en önemli özelliklerinden biri, rollerin net bir şekilde belirlenmiş ve yüklerin adil bir biçimde dağıtılmış olmasıdır. Sağlıklı ailelerde, zaman zaman bireylerden her biri eksik işlev gösterebilir veya sağlıklı ailelerde işlevler bir ya da iki kişi tarafından ailenin devamını sağlamak üzere yüklenmiş olabilmektedir. Ancak bir ailenin herhangi bir ruhsal belirti göstermemesi her zaman için o ailenin sağlıklı olduğuna işaret etmemektedir. Aile içinde ana işlevlerin yerine getiriliyor olması, bireylerin gelişimine uygun bir ortam sağladığı anlamına gelmeyebilmektedir (Fidaner, 1995).

Aile içerisinde öne çıkan duygular ve bu duyguların nasıl ifade edildiği, ailenin işlevselliği ve ilişkileri hakkında ipuçları sunmaktadır. Bazı ailelerde duygu ifade etme konusunda büyük kısıtlamalar bulunabilmekte ve belli duygular, örneğin öfke, baskın bir şekilde ön plana çıkabilmektedir. Bazı ailelerde ise duygusal ifadeler neredeyse hiç görülmebilmekte ve sessizlik, boşluk hissi ailenin temel dinamikleri arasında yer alabilmektedir. Bununla birlikte, bazı ailelerde duyguların ifade edilmesi, diğer üyelerin olumsuz tepkilerine neden olmayabilmektedir. Aile işlevselliğinin değerlendirilmesinde duygusal katılımın önemi büyüktür; aile bireyleri arasındaki duygusal bağlar, birbirlerinin ilgi ve etkinliklerine katılma, önemseme ve duygusal desteğe dayanmaktadır (Fidaner, 1995; Coşkun, 2007).

Aile içerisindeki katılım biçimleri çeşitlilik gösterebilir:

1. Eksik katılım: Aile bireyleri birbirlerine ilgi göstermeyip sadece günlük pratik işleri birlikte yürütmektedirler.
2. Zorunlu katılım: Aile üyeleri, birbirlerinin etkinliklerine entelektüel düzeyde katılmış gibi görünse de duygusal olarak birbirlerine yatırım yapmamaktadırlar.
3. Narsisistik katılım: Birey, kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için diğer aile bireyleriyle ilgilenmekte ancak karşılıklı bir duygusal bağ bulunmamaktadır.
4. Empatik katılım: Sağlıklı ailelerde, bireyler birbirlerinin yaşantılarına ve etkinliklerine karşı empati yapabilme yeteneğine sahiptirler.
5. Aşırı katılım: Bazı ailelerde aşırı koruyuculuk ve müdahale söz konusu olabilmektedir. Bu da diğer aile bireylerinin bireysel gelişimini kısıtlayabilmektedir.
6. Simbiyotik katılım: İki ya da daha fazla birey arasındaki sınırların belirsizleştiği ve ilişkilerin yoğun bir şekilde yaşandığı durumlar, genellikle ciddi bir patoloji işareti olabilmektedir (Kuipers, 1992).

Aile içindeki katılım biçimleri, ailenin işlevselliği ve bireyler arasındaki duygusal bağlar açısından büyük öneme sahiptir. Sağlıklı ailelerde empatik katılım ve olumlu ilgi, ilişkileri desteklerken, diğer katılım biçimleri olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Sağlıklı işlevselliğe sahip olan aileler, duygusal olarak birbirlerine bağlı, birlikte sorunları çözebilen, birbirlerinin sınırlarına saygılı ve açık iletişim kurarak, kişisel sınırları ihlal etmeden dengeyi sağlayabilen ailelerdir. Aile içindeki roller, üyelerin fonksiyonlarına bağlı olarak şekillenmektedir. Bu tür ailelerde, eşler birbirlerine güven duydukları için bağımsızlıklarını koruyabilmekte, birbirlerine destek olmakta ve birbirlerini kabul etmektedirler. Böylece, karşılaşılan zorlukları açık bir şekilde tartışarak çözüme ulaştırmaları mümkün olmaktadır. Aile içindeki uyumlu hareket, çocukların rol beklentilerini, normlarını, kültürel değerlerini, dil ve alfabeyi aktarıırkenki ihtiyaçlarını karşılamalarına ve gelişimlerini desteklemek için bir araya gelmelerine olanak tanımaktadır (Nazlı, 2020).

Sağlıklı ailelerde, uyum ve denge ön plandadır ve liderlik rolleri paylaşılmıştır. Aile içinde her birey, söz sahibi olarak değerlendirilmekte ve kararlar birlikte alınmaktadır. Aile üyeleri arasında anlaşma ve işbirliği, iletişimi olumlu bir

şekilde etkilerken, açık geri bildirim sistemine dayalı şekilde iletişim kurulmaktadır (Smith ve Stevens, 1992). Bu aileler, olumlu bir iletişim ortamı sürdürmekte ve her birey görev ve sorumluluklarını yerine getirirken birbirlerini desteklemektedirler. Aile üyeleri arasında bağlılık ön planda olduğundan, aile içindeki denge, çatışma ve zorluklarla başa çıkabilmelerine olanak sağlarken aynı zamanda bireylerin yaşam dönemlerine uyum sağlamalarına imkân tanımaktadır (Matejevic ve Jovanovic, 2011).

Sağlıklı aile işlevselliğine sahip ailelerde yetişen bireylerin, ruhsal olarak sağlıklı ailelerde yetişenlere göre daha iyi başa çıkma becerisine sahip oldukları belirtilmektedir. Aynı şekilde, bu ailelerde yetişen bireyler, kişilerarası ilişkilerde daha başarılı olmakta ve gelecekle ilgili olumlu beklentilere sahip olmaktadır (Bulut, 1993). Bu tür ailelerde yetişen bireyler, kardeşlerini karşılıklı olarak desteklerken bu süreçte birbirlerinden öğrenmektedirler. Aile içinde ebeveynlerinin yönlendirmelerini kabul ederken kendi görüş ve ihtiyaçlarını da ifade etmekte ve diğer aile üyelerinin ihtiyaçlarını dikkate almaktadırlar. Sağlıklı ailelerdeki bu uyumlu ve destekleyici ortam, bireylerin kişisel gelişimini olumlu yönde etkilemekte ve güçlü, sağlıklı ilişkiler kurmalarına katkı sağlamaktadır. Bu ailelerde yetişen bireylerin, özgüvenleri yüksek, empati yetenekleri gelişmiş ve çevreleriyle olumlu etkileşim içinde olduğu görülmektedir (Máceller, 2012).

İlgili Araştırmalar

Dear ve Roberts (2002) çalışmalarında, eş-bağımlılık ile feminizm ve maskülizm arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. Araştırmacılar, 192 birinci sınıf üniversite öğrencisinden oluşan bir örneklem kullanarak, eş-bağımlılık ve toplumsal cinsiyet rolü tanımlaması arasındaki ilişkiyi kanonik korelasyon analizi ile incelemiştirlerdir. Eş-bağımlılık, Spann-Fischer Codependency Scale ile ölçülmüş, toplumsal cinsiyet rolü tanımlaması ise Bem Sex Role Inventory ile ölçülmüştür. Araştırmada, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin eş-bağımlılık üzerinde belirleyici olduğunu tespit etmişlerdir. Kadınların onay alma ve kendini adama eğilimlerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu ve bu durumun eş-bağımlılıkla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, kadınların eş-bağımlılık eğilimleri konusunda daha hassas olabileceğini ve toplumsal cinsiyet normlarının bu ilişkide önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Araştırma, eş-bağımlılığın cinsiyet rolleri

ve toplumsal beklentilerle karmaşık bir şekilde etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Altan'ın (2006) çalışması, Türkiye'de, İstanbul'un orta-üst sosyoekonomik bölgelerindeki bir okul öncesi eğitim kurumunda gerçekleştirilmiştir. Çalışmada dört-altı yaş arası 145 okul öncesi dönem çocuğu, onların anneleri ve öğretmenlerinden oluşan bir çalışma grubu kullanılmıştır. Veriler, "Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği" ve "Zevki Erteleme Becerisi Testi" ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin olumlu ebeveynlik davranışlarının çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, anne sosyalleşmesinin çocukların duygusal gelişimine olan katkısını vurgulamakta ve çocukların duygu düzenlemeleri üzerinde annelerin rolünü önemli bir şekilde göstermektedir.

Ançel ve diğerlerinin (2010) çalışması, 210 hemşireden oluşan bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada, Eş-Bağımlılık Belirleme Ölçeği (EşBBÖ), Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ve İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği (İPŞDÖ) kullanılmıştır. Araştırma, Türkiye'de, Ankara Üniversitesi'ne bağlı bir üniversite hastanesinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, eş-bağımlılık düzeyi ile bireylerin benlik değeri ve tıbbi sorunları arasında iş yerinde psikolojik şiddet davranışlarıyla ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, eş-bağımlılığın kişilerin öz değeri ve sağlık durumu ile iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet arasında bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, eş-bağımlılığın insanların iş yaşamına ve ruh sağlığına etkilerini anlamak açısından önemli bir bilgi sunmaktadır.

Altınova ve Altuntaş'ın (2015) çalışması, Türkiye'de, İstanbul'da yaşayan 300 evli kadından oluşan bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Araştırmada, Eş-Bağımlılık Belirleme Ölçeği (EşBBÖ), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ve Sosyodemografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmaya göre, kadınların eş-bağımlılık düzeyleri medeni durum, birlikte yaşadığı kişiler ve gelir düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Çalışmada, boşanmış, yalnız yaşayan ve ekonomik durumu kötü olan kadınlarda eş-bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma, kadınlar arasında eş-bağımlılığın farklı sosyal ve ekonomik faktörlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle boşanmış, yalnız yaşayan ve maddi sıkıntılar yaşayan kadınların, eş-bağımlılık düzeylerinin diğer kadınlara

kıyasla daha yüksek olduğu bulgusu, bu grupların özellikle daha savunmasız ve destek ihtiyacı olan kadınlar olabileceğini göstermektedir.

Panaghi ve diğerleri (2016) çalışması, İran'da, Tahran'da bulunan bir psikiyatri kliniğinde yapılmıştır. 70 bağımlı erkeğin eşiyle 70 bağımlı olmayan erkeğin eşi olmak üzere toplam 140 kadının eş-bağımlılık ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada, Eş-Bağımlılık Belirleme Ölçeği (EşBBÖ) ve NEO Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bağımlı erkeğin eşi olan kadınların eş-bağımlılık puanlarının önemli derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ayrıca, bu kadınlar arasında eş-bağımlılık ile nevrozite arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Yani eş-bağımlı kadınlar arasında, kişilik özellikleri olarak nevrozite düzeyi arttıkça eş-bağımlılık düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, eş-bağımlılığın kadınların kişilik özellikleriyle bağlantılı olduğunu ve nevrozite gibi bazı kişilik özelliklerinin eş-bağımlılık eğilimini artırabileceğini ortaya koymaktadır.

Ulusoy (2018) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan aile katımlı duygu düzenleme eğitim programının etkililiği incelenmiştir. Araştırmaya dört-beş yaş arası 40 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek için yapılan son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu farklılık deney grubu lehine olmuş ve aile katımlı duygu düzenleme eğitim programına katılan çocukların duygu düzenleme becerilerinde daha olumlu yönde gelişme gösterdiği görülmüştür. Çalışmanın sonuçları, okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerilerini desteklemek amacıyla aile katımlı eğitim programlarının etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir. Bu tür programların çocukların duygusal gelişimine katkı sağladığı ve duygu düzenleme becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, alkol ve madde bağımlılarının yakınları üzerindeki eş bağımlılık, duygu düzenleme gücü ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi açıklamak ve anlamak için ilişkisel tarama modelini kullanmıştır. Karasar'a (2011) göre, ilişkisel tarama modeli, birden fazla değişken arasındaki eşzamanlı değişiklikleri tespit etmeye yönelik bir araştırma yöntemidir. Bu modelde, değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı ve bu ilişkinin doğası araştırılır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, alkol ve madde bağımlılığına sahip bireylerin yakınlarından seçilmiştir. Çalışmanın örnekleme, amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş olup, Yeşilay Danışmanlık Merkezleri'nde tedavi gören 18 yaş ve üzerindeki 393 madde kullanım bozukluğu tanısı almış bireylerin yakınlarından oluşmaktadır. Amaçsal örnekleme, bir araştırmacının belirli bir hedefe odaklanarak örnekleme birimlerini seçtiği özel bir yöntemdir (Kothari, 2004). Katılımcılara ait betimsel bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.*Katılımcıların Tanıtıcı (Kişisel) Özelliklerine Göre Dağılımı*

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	183	46,6
	Kadın	210	53,4
Eğitim Durumu	Lise	95	24,2
	Üniversite	195	49,6
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	26,2
Gelir Durumu	Düşük	78	19,8
	Orta	174	44,3
	Yüksek	141	35,9
Yakınlık Derecesi	Eş	109	27,7
	Kardeş	154	39,2
	Anne-Baba	130	33,1
Eşinizden şiddet görüyor musunuz?	Evet	50	12,7
	Hayır	343	87,3
Son altı ayda psikolojik/psikiyatrik bir nedenle tedavi gördünüz mü?	Evet	101	25,7
	Hayır	292	74,3
Şimdi veya geçmişte madde veya alkol kullanımı ile ilgili problem yaşıyor musunuz/yaşadınız mı?	Evet	103	26,2
	Hayır	290	73,8

Tablo 1'de katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde, toplam 393 katılımcının %46,6'sının erkek, %53,4'ünün kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların %24,2'si lise mezunu, %49,6'sı üniversite mezunu, %26,2'si ise yüksek lisans ve üzeri eğitim durumuna sahiptir. Gelir durumuna göre, katılımcıların %19,8'i düşük, %44,3'ü orta ve %35,9'u yüksek gelir seviyesindedir. Bağımlı ile yakınlık derecesini katılımcıların %27,7'i eş, %39,2'si kardeş ve %33,1'i anne-baba olarak tanımlamıştır. Eşinden şiddet gördüğünü belirtenlerin oranı %12,7 iken, son altı ayda psikolojik/psikiyatrik tedavi görenlerin oranı %25,7'dir. Madde veya alkol kullanımı ile ilgili problem yaşayan katılımcıların oranı %26,2 iken, bu sorunu yaşamayanların oranı %73,8'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Sosyo-demografik Bilgi Formu (Ek-3), Eş Bağımlılık Ölçeği (Ek-4), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (Ek-5) ve Aile Değerlendirme Ölçekleri (Ek-6) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılara uygulanan ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan kişisel bilgi formunda, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu ve meslek durumu gibi sorular yer almaktadır. Kişisel bilgi formunda toplam dokuz soru yer almaktadır.

Eş Bağımlılık Ölçeği (EBÖ)

Hughes-Hammer ve diğerleri (1998), Ulusal Karşılıklı Bağımlılık Birliği'nin tanımını ve ilgili literatürü göz önünde bulundurarak 5'li likert tipindeki Eş Bağımlılık Ölçeği'ni geliştirmiştir. Bu ölçek, katılımcıların duygusal durumlarını "asla" ile "her zaman" arasında derecelendirmelerine olanak sağlayan 25 madde içerir ve beş alt faktöre ayrılmıştır. Araştırmada, ölçeğin iç tutarlık katsayıları, tüm ölçek için 0.91, diğerlerine odaklanma/kendini ihmalde 0.77, düşük benlik değerinde 0.71, kendini gizlemede 0.53, tıbbi sorunlarda 0.65 ve kök aileye ilişkin sorunlarda 0.80 olarak hesaplanmıştır.

Şimşek ve diğerleri (2020), ölçeği Türkçe'ye uyarlayarak madde kullanım bozukluklarında eş bağımlılığını değerlendirmek amacıyla 14 sorudan oluşan bir taslak form oluşturmuşlardır. Uyarlama ölçek özgün formdan farklı olarak tek boyutta ele alınmıştır. Ölçeğin uyarlama süreci sonunda elde edilen iç tutarlık katsayısı ise tüm ölçek için 0.75 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada, ölçeğin iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için 0.91 olarak hesaplanmıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Epstein ve Bishop (1983) tarafından McMaster Aile İşlevleri Modeli'nden yola çıkarak oluşturulan ölçek, aile işlevlerinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. 7 boyutlu olan ölçeğin iç tutarlılık katsayıları incelenmiş ve roller için .64, duygusal tepki verebilme için .78, gereken ilgiyi gösterme için .41, davranış kontrolü için .51, genel işlevler için .88, problem çözme için .78 ve iletişim için .79 değerleri elde edilmiştir.

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmaları, Bulut (1990) tarafından gerçekleştirilmiş ve ölçek ailenin örgütsel ve yapısal unsurları ile aile içi ilişkilerin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Uyarlanan ölçeğin Cronbach Alfa değerleri tüm ölçek için .86, roller için .42, duygusal tepki verebilme için .59, gereken ilgiyi göstermek için .38, davranış kontrolü için .52, genel işlevler için .86, problem çözme için .80 ve iletişim için .71 şeklinde hesaplanmıştır.

Bu araştırmada, ölçeğin iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için 0.97, roller için .88, duygusal tepki verebilme için .76, gereken ilgiyi göstermek için .84, davranış kontrolü için .88, genel işlevler için .80, problem çözme için .81 ve iletişim için .77 şeklinde hesaplanmıştır.

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ)

Bjureberg ve diğerleri (2016) tarafından duygu düzenleme güçlüklerini tespit etmek amacıyla geliştirilmiş olan Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği, katılımcıların kendi duygu düzenleme deneyimlerini değerlendirdiği 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi (1 = Hemen hemen hiç / 5 = Hemen hemen her zaman) puanlama sistemi ile çalışan bir öz-bildirim ölçeğidir. Ölçeğin açıklık, amaçlar, dürtü, stratejiler ve kabul etmeme olmak üzere 5 alt boyutu mevcuttur. Ölçeğin orijinal formdaki iç tutarlık katsayısı 0.93 olarak hesaplanırken alt boyutlar için ise şu değerler elde edilmiştir: açıklık için 0.84, amaçlar için 0.84, dürtü için 0.87, stratejiler için 0.87 ve kabul etmeme için 0.78.

Ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Yiğit ve Yiğit (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda ölçeğin toplam iç tutarlık katsayısı 0.92 olarak hesaplanırken alt boyutlar için ise şu değerler elde edilmiştir: açıklık için 0.84, amaçlar için 0.77, dürtü için 0.77, stratejiler için 0.81 ve kabul etmeme için 0.72 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmada, ölçeğin iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için 0.93, açıklık için 0.73, amaçlar için 0.83, dürtü için 0.82, stratejiler için 0.87 ve kabul etmeme için 0.85 olarak hesaplanmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada, Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarını içeren betimsel değerleri, korelasyon analizi ile

regresyon analizi sonuçları birlikte sunmaktadır. Veriler, SPSS 26.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeğinden elde ettikleri puanları değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen veri analizinde ortalama, frekans ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Veri analizi sürecinde, öncelikle eş bağımlılık, ebeveyn tutumu ve duygu düzenleme değişkenlerinin normallik varsayımı test edilmiştir. Bu amaçla çarpıklık ve basıklık verileri hesaplanarak değişkenlerin normallik varsayımı kontrol edilmiştir. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ve +1.5 aralığında yer alması araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Field, 2009). Yapılan hesaplamalar sonucunda, değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ve +1.5 aralığında olduğu tespit edilmiş ve bu durum, verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımını desteklemiştir. Elde edilen bu sonuç doğrultusunda, araştırma verilerinin analizi için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin puanlarına ait betimsel bilgiler, Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2.

Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği Puanlarına Ait Betimsel Değerler

	Çarpıklık		Basıklık	
	z	Sh	z	Sh
Eş Bağımlılık Ölçeği	0,524	0,123	0,460	0,246
Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	0,084	0,123	-0,564	0,246
Aile Değerlendirme Ölçeği	-0,627	0,123	0,679	0,246

Tablo 2'de yer alan çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin analiz için uygun bir normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği puanları sosyodemografik değişkenlere göre incelenirken, ikili gruplar arasındaki farklılıkları değerlendirmek amacıyla bağımsız t testi, üç ya da

daha fazla grup arasındaki farklılıkları anlamak için ise anova testi uygulanmıştır. Ayrıca, araştırmada yer alan Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği puanları arasındaki ilişkileri anlamak için Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Eş bağımlılık ve duygu düzenlemenin aile değerlendirme puanları üzerindeki yordayıcı etkisini anlamak için ise regresyon analizi uygulanmıştır. Bu analizler, ölçekler arasındaki ilişkilerin ve değişkenlerin etkileşimlerinin daha detaylı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Çalışmanın Planı

Çalışmanın başlangıcında, Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı'na başvuruda bulunulmuş ve 9 Ekim 2023 tarihinde YDÜ Etik Kurulu'ndan YDÜ/SB/2023/1652 etik izin alınmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında Eş Bağımlılık Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Aile İşlevselliği Ölçeğini geliştiren veya uyarlayan araştırmacılardan izinler alınmıştır.

Araştırmanın etik kurul izni için YDÜ Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na başvurulmuş 09.10.23 tarihinde YDÜ/SB/2023/1652 sayılı etik izin alınmıştır.

Üçüncü aşamada araştırma için kullanılan ölçekler ve kişisel bilgi formu, katılımcı bilgilendirme ve katılımcı onam formları Google Form ile çevrimiçi olarak düzenlenmiştir.

Araştırmada veriler google form üzerinden gönüllülük esasına dayanarak çevrimiçi online olarak elde edilmiştir. Sosyal medya platformlarından mail, facebook, whatsapp gibi sosyal ağlardan veriler paylaşılıp uygulanmıştır. Bu dönem Eylül, Ekim ve Kasım aylarını içermiştir.

BÖLÜM IV

Bulgular

Bu bölümde, katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Ölçeğinden elde ettikleri puanlar sosyodemografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu çerçevede, ölçek puanları arasındaki ilişkiler de detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 3.

Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	Ss.	t	p																																																																																																																																																							
Eş Bağımlılık Ölçeği	Erkek	183	34,96	10,094	0,119	0,905																																																																																																																																																							
	Kadın	210	34,82	12,472			Problem Çözme	Erkek	183	13,92	3,71	0,488	0,626	Kadın	210	13,73	3,972	İletişim	Erkek	183	22,78	5,865	-0,923	0,357	Kadın	210	23,35	6,344	Roller	Erkek	183	29,57	7,275	-0,201	0,840	Kadın	210	29,73	7,867	Duygusal Tepki Verebilme	Erkek	183	15,75	3,776	0,112	0,911	Kadın	210	15,7	3,947	Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	183	18,28	4,787	-1,870	0,062	Kadın	210	19,22	5,077	Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776	Kadın	210	24,43	6,859	Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın
Problem Çözme	Erkek	183	13,92	3,71	0,488	0,626																																																																																																																																																							
	Kadın	210	13,73	3,972			İletişim	Erkek	183	22,78	5,865	-0,923	0,357	Kadın	210	23,35	6,344	Roller	Erkek	183	29,57	7,275	-0,201	0,840	Kadın	210	29,73	7,867	Duygusal Tepki Verebilme	Erkek	183	15,75	3,776	0,112	0,911	Kadın	210	15,7	3,947	Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	183	18,28	4,787	-1,870	0,062	Kadın	210	19,22	5,077	Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776	Kadın	210	24,43	6,859	Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553								
İletişim	Erkek	183	22,78	5,865	-0,923	0,357																																																																																																																																																							
	Kadın	210	23,35	6,344			Roller	Erkek	183	29,57	7,275	-0,201	0,840	Kadın	210	29,73	7,867	Duygusal Tepki Verebilme	Erkek	183	15,75	3,776	0,112	0,911	Kadın	210	15,7	3,947	Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	183	18,28	4,787	-1,870	0,062	Kadın	210	19,22	5,077	Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776	Kadın	210	24,43	6,859	Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																			
Roller	Erkek	183	29,57	7,275	-0,201	0,840																																																																																																																																																							
	Kadın	210	29,73	7,867			Duygusal Tepki Verebilme	Erkek	183	15,75	3,776	0,112	0,911	Kadın	210	15,7	3,947	Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	183	18,28	4,787	-1,870	0,062	Kadın	210	19,22	5,077	Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776	Kadın	210	24,43	6,859	Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																														
Duygusal Tepki Verebilme	Erkek	183	15,75	3,776	0,112	0,911																																																																																																																																																							
	Kadın	210	15,7	3,947			Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	183	18,28	4,787	-1,870	0,062	Kadın	210	19,22	5,077	Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776	Kadın	210	24,43	6,859	Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																									
Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	183	18,28	4,787	-1,870	0,062																																																																																																																																																							
	Kadın	210	19,22	5,077			Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776	Kadın	210	24,43	6,859	Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																				
Davranış Kontrolü	Erkek	183	24,63	6,691	0,284	0,776																																																																																																																																																							
	Kadın	210	24,43	6,859			Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968	Kadın	210	29,14	7,077	Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																															
Genel İşlevler	Erkek	183	29,16	5,678	0,040	0,968																																																																																																																																																							
	Kadın	210	29,14	7,077			Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742	Kadın	210	155,3	37,88	Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																										
Aile Değerlendirme Ölçeği	Erkek	183	154,1	34,088	-0,330	0,742																																																																																																																																																							
	Kadın	210	155,3	37,88			Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877	Kadın	210	5,47	1,902	Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																					
Açıklık	Erkek	183	5,5	2	0,155	0,877																																																																																																																																																							
	Kadın	210	5,47	1,902			Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070	Kadın	210	9,29	3,266	Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																																
Amaçlar	Erkek	183	8,7	3,04	-1,816	0,070																																																																																																																																																							
	Kadın	210	9,29	3,266			Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388	Kadın	210	7,34	3,341	Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																																											
Dürtü	Erkek	183	7,63	3,302	0,864	0,388																																																																																																																																																							
	Kadın	210	7,34	3,341			Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801	Kadın	210	13,42	5,085	Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																																																						
Stratejiler	Erkek	183	13,29	5,05	-0,253	0,801																																																																																																																																																							
	Kadın	210	13,42	5,085			Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854	Kadın	210	7,71	3,334	Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																																																																	
Kabul Etmeme	Erkek	183	7,78	3,281	0,184	0,854																																																																																																																																																							
	Kadın	210	7,71	3,334			Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																																																																												
Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Erkek	183	42,9	13,702	-0,229	0,819																																																																																																																																																							
	Kadın	210	43,22	14,553																																																																																																																																																									

Tablo 3'te, katılımcıların cinsiyetlerine göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanlarının karşılaştırılması bağımsız gruplar t testi kullanılarak yapılmıştır.

Tabloda yer alan veriler değerlendirildiğinde, yapılan t-testi sonuçlarına göre cinsiyetler arasında Eş Bağımlılık Ölçeği puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Aile Değerlendirme Ölçeği ve alt boyutlarına ait puanlarda kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve tüm alt boyut puanları açısından da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tüm bu sonuçlara göre kadın ve erkek katılımcıların eş bağımlılık, aile değerlendirme ve duygu düzenleme güçlüğü ölçeği puanları benzer düzeydedir.

Tablo 4.

Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	Ort.	Ss.	Min.	Maks.	f	p	fark
	Lise	95	33,74	13,08	14	70			
Eş Bağımlılık Ölçeği	Üniversite	195	35,38	10,778	14	70	0,670	0,512	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	35,02	10,963	14	56			
Problem Çözme	Lise	95	14,04	4,227	6	24			
	Üniversite	195	13,68	3,604	6	24	0,296	0,744	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	13,88	3,956	6	24			
İletişim	Lise	95	21,8 ¹	5,958	9	36			
	Üniversite	195	23,83 ²	6,01	9	36	3,665	0,026*	2-3-1
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	22,84 ³	6,33	9	36			
Roller	Lise	95	28,22	7,677	11	44			
	Üniversite	195	30,16	7,309	11	44	2,269	0,105	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	30,02	7,925	11	44			
Duygusal Tepki Verebilme	Lise	95	15,15	4,174	6	24			
	Üniversite	195	15,88	3,509	6	24	1,419	0,243	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	15,96	4,18	6	24			
Gereken İlgiyi Gösterme	Lise	95	18,13	5,001	7	28			
	Üniversite	195	19,1	4,814	7	28	1,226	0,295	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	18,8	5,182	7	28			
Davranış Kontrolü	Lise	95	23,64	6,678	9	36			
	Üniversite	195	24,89	6,861	9	36	1,104	0,333	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	24,65	6,684	9	36			
Genel İşlevler	Lise	95	28,51	6,77	12	48			
	Üniversite	195	29,07	5,824	12	48	1,192	0,305	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	29,9	7,242	12	48			
Aile Değerlendirme Ölçeği	Lise	95	149,48	37,253	60	240			
	Üniversite	195	156,61	34,343	60	240	1,338	0,264	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	156,06	38,191	60	240			
Açıklık	Lise	95	5,14 ¹	2,291	2	10			
	Üniversite	195	5,77 ²	1,889	2	10	4,412	0,013*	2-3-1
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	5,25 ³	1,613	2	10			
Amaçlar	Lise	95	9,04	3,579	3	15			
	Üniversite	195	9,05	3,005	3	15	0,060	0,942	
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	8,92	3,111	3	15			

Dürtü	Lise	95	7,56 ¹	3,631	3	15	8,970	0,000*	2-1-3
	Üniversite	195	8,03 ²	3,272	3	15			
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	6,35 ³	2,834	3	15			
Stratejiler	Lise	95	12,76	5,335	5	25	1,121	0,327	
	Üniversite	195	13,7	5,07	5	25			
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	13,27	4,776	5	25			
Kabul Etmeme	Lise	95	7,39 ¹	3,603	3	15	3,927	0,020*	2-1-3
	Üniversite	195	8,21 ²	3,416	3	15			
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	7,19 ³	2,646	3	15			
Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	Lise	95	41,88	16,136	16	77	2,846	0,059	
	Üniversite	195	44,75	13,761	16	80			
	Yüksek Lisans ve üzeri	103	40,99	12,566	16	80			

*p<0,05

Tablo 4'te, katılımcıların eğitim durumlarına göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanlarının karşılaştırılması varyans analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Eğitim seviyelerine göre Eş Bağımlılık Ölçeği puanları incelendiğinde, lise, üniversite ve yüksek lisans/üzeri grupları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (f=0.67; p>0,05).

Aile Değerlendirme Ölçeğinin iletişim alt boyutunda ise gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (f=3.665; p<0,05). İletişim alt boyutunda, üniversite mezunları lise ve yüksek lisans ve üzeri eğitim durumlarına sahip katılımcılardan daha yüksek puan almıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutlarında ve toplam ölçek puanında eğitim seviyelerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05).

Duygu düzenleme güçlüğü ölçeğinin açıklık (f=4.412; p<0,05), dürtü (f=8,97; p<0,05) ve kabul etmeme (f=3.927; p<0,05) alt boyutlarında eğitim seviyeleri arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Üniversite eğitim durumuna sahip katılımcıların açıklık, dürtü ve kabul etmeme puanları lise ve yüksek lisans ve üzeri eğitim durumuna sahip katılımcılardan daha yüksektir.

Duygu düzenleme gçlg leğinin amaçlar ve stratejiler alt boyutlarında ve toplam ölçek puanında ise eğitim seviyelerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5.

Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Gelir Durumu	N	Ort.	Ss.	Min.	Maks.	f	p
Eş Bağımlılık Ölçeği	Düşük	78	35,55 ¹	13,93	14	70	4,180	0,016*
	Orta	174	36,35 ²	10,683	14	70		
	Yüksek	141	32,72 ³	10,454	14	70		
Problem Çözme	Düşük	78	14,17	3,933	6	24	0,947	0,389
	Orta	174	13,94	3,943	6	24		
	Yüksek	141	13,48	3,681	6	24		
İletişim	Düşük	78	22,31 ¹	6,201	9	36	3,133	0,045*
	Orta	174	23,94 ²	5,854	9	36		
	Yüksek	141	22,45 ³	6,314	9	36		
Roller	Düşük	78	28,18 ¹	7,72	11	44	3,469	0,032*
	Orta	174	30,71 ²	6,944	11	44		
	Yüksek	141	29,18 ³	8,125	11	44		
Duygusal Tepki Verebilme	Düşük	78	15,13	4,277	6	24	1,862	0,157
	Orta	174	16,1	3,332	6	24		
	Yüksek	141	15,59	4,197	6	24		
Gereken İlgiiyi Gösterme	Düşük	78	17,81 ¹	5,104	7	28	3,759	0,024*
	Orta	174	19,51 ²	4,609	7	28		
	Yüksek	141	18,43 ³	5,197	7	28		
Davranış Kontrolü	Düşük	78	23,73	6,852	9	36	2,762	0,064
	Orta	174	25,42	6,569	9	36		
	Yüksek	141	23,86	6,893	9	36		
Genel İşlevler	Düşük	78	28,9	7,07	12	48	0,090	0,914
	Orta	174	29,27	5,817	12	48		
	Yüksek	141	29,14	6,879	12	48		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Düşük	78	150,22	38,6	60	240	2,141	0,119
	Orta	174	158,89	32,882	60	240		
	Yüksek	141	152,13	38,19	60	240		
Açıklık	Düşük	78	5,28	2,284	2	10	0,538	0,585
	Orta	174	5,51	1,898	2	10		
	Yüksek	141	5,56	1,802	2	10		
Amaçlar	Düşük	78	8,96	3,193	3	15	0,295	0,745
	Orta	174	9,15	3,053	3	15		
	Yüksek	141	8,88	3,318	3	15		
Dürtü	Düşük	78	7,69	3,409	3	15	0,232	0,793
	Orta	174	7,45	3,225	3	15		
	Yüksek	141	7,38	3,409	3	15		
Stratejiler	Düşük	78	12,77 ¹	4,721	5	25	3,510	0,031*
	Orta	174	12,9 ²	4,908	5	24		
	Yüksek	141	14,26 ³	5,335	5	25		

Kabul Etmeme	Düşük	78	7,81	3,362	3	15	0,844	0,431
	Orta	174	7,51	3,359	3	15		
	Yüksek	141	7,99	3,21	3	15		
Duygu Düzenleme Ölçeği	Düşük	78	42,51	14,553	16	77	0,540	0,583
	Orta	174	42,52	13,767	16	73		
	Yüksek	141	44,06	14,426	16	80		

*p<0,05

Tablo 5'te, katılımcıların gelir durumlarına göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanlarının karşılaştırılması varyans analizi yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Gelir durumlarına göre Eş Bağımlılık Ölçeği puanlarına bakıldığında, gelir grupları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($f=4.18$; $p<0,05$). Orta gelir grubu, düşük ve yüksek gruplara göre daha yüksek Eş Bağımlılık Ölçeği puanları almıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin iletişim ($f=3.133$; $p<0,05$) roller ($f=3,469$; $p<0,05$) ve gereken ilgiyi gösterme ($f=3.51$; $p<0,05$) alt boyutlarında gelir grupları arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Bu alt boyutlarda, orta gelir grubu düşük ve yüksek gruplara göre daha yüksek puan almıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutlarında ve ölçek toplamında ise gelir durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Duygu Düzenleme güçlüğü Ölçeğinin stratejiler ($f=3,51$, $p<0,05$) alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Yüksek gelir grubuna sahip katılımcılar stratejiler alt boyutunda düşük ve orta gelir gruplarına göre daha yüksek puan almıştır.

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin açıklık, amaçlar, dürtü, kabul etmeme alt boyutlarında ve ölçek toplamında ise gelir durumuna göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6.

Katılımcıların Bağımlı Kişi ile Yakınlık Derecesine Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Yakınlık Derecesi	N	Ort.	Ss.	Min.	Maks.	f	p	fark
Eş Bağımlılık Ölçeği	Eş	109	35,33	11,67	14	70			
	Kardeş	154	34,83	10,845	14	70	0,129	0,879	
	Anne-Baba	130	34,58	11,916	14	70			
Problem Çözme	Eş	109	14,46	3,91	6	24			
	Kardeş	154	13,77	3,955	6	24	2,518	0,082	
	Anne-Baba	130	13,35	3,617	6	24			
İletişim	Eş	109	23,95	6,344	9	36			
	Kardeş	154	22,83	5,729	9	36	1,568	0,210	
	Anne-Baba	130	22,65	6,36	9	36			
Roller	Eş	109	30,71	7,833	11	44			
	Kardeş	154	29,59	7,153	11	44	1,784	0,169	
	Anne-Baba	130	28,85	7,83	11	44			
Duygusal Tepki Verebilme	Eş	109	16,34	3,959	6	24			
	Kardeş	154	15,55	3,625	6	24	1,960	0,142	
	Anne-Baba	130	15,42	4,025	6	24			
Gereken İlgiyi Gösterme	Eş	109	19,1	5,175	7	27			
	Kardeş	154	18,69	4,709	7	28	0,312	0,732	
	Anne-Baba	130	18,63	5,092	7	28			
Davranış Kontrolü	Eş	109	25,83	6,89	9	35			
	Kardeş	154	24,12	6,554	9	36	2,847	0,059	
	Anne-Baba	130	23,91	6,834	9	36			
Genel İşlevler	Eş	109	29,75	6,459	12	48			
	Kardeş	154	28,85	6,158	12	48	0,674	0,510	
	Anne-Baba	130	29	6,804	12	48			
Aile Değerlendirme Ölçeği	Eş	109	160,14	36,41	60	236			
	Kardeş	154	153,41	34,318	60	240	1,759	0,174	
	Anne-Baba	130	151,8	37,725	60	240			
Açıklık	Eş	109	5,4	1,645	2	10			
	Kardeş	154	5,41	2,116	2	10	0,575	0,563	

	Anne- Baba	130	5,63	1,973	2	10			
Amaçlar	Eş	109	8,67	2,802	3	14			
	Kardeş	154	8,95	3,092	3	15	1,524	0,219	
	Anne- Baba	130	9,38	3,525	3	15			
Dürtü	Eş	109	6,8 ¹	2,975	3	15			
	Kardeş	154	7,32 ²	3,282	3	15	5,787	0,003*	3-2-1
	Anne- Baba	130	8,22 ³	3,52	3	15			
Stratejiler	Eş	109	12,58 ¹	4,563	5	23			
	Kardeş	154	13,1 ²	5,094	5	24	3,868	0,022*	3-2-1
	Anne- Baba	130	14,32 ³	5,306	5	25			
Kabul Etmeme	Eş	109	6,97 ¹	2,923	3	15			
	Kardeş	154	7,76 ²	3,347	3	15	5,416	0,005*	3-2-1
	Anne- Baba	130	8,37 ³	3,444	3	15			
Duygu Düzenleme Ölçeği	Eş	109	40,42 ¹	11,988	16	72			
	Kardeş	154	42,55 ²	14,51	16	73	4,716	0,009*	3-2-1
	Anne- Baba	130	45,91 ³	14,958	16	80			

*p<0,05

Tablo 6'da, katılımcıların bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanlarının karşılaştırılması varyans analizi (ANOVA) kullanılarak yapılmıştır.

Katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği puanlarında bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı bir fark saptanmamıştır ($f=0.129$, $p>0,05$). Eşi, kardeş ve anne-babası bağımlı olan kişilerin Eş Bağımlılık Ölçeği puanları benzer düzeydedir.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve ölçek toplamında bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin açıklık ve amaçlar alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı farklar belirlenmemiştir ($p>0,05$). Ancak, dürtü ($f=5.787$, $p<0,05$), stratejiler ($f=3.868$, $p<0,05$) ve kabul etmeme ($f=5.416$, $p<0,05$) alt boyutlarında ise bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu alt boyutlarda, anne-babası bağımlı olan kişilerin kardeşi ve eşi bağımlı olan kişilerden daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği toplam puanlarının ise bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($f=4.716$,

$p < 0,05$). Buna göre, anne-babası bağımlı olan kişiler, eşi ve kardeşi bağımlı olan kişilerden daha yüksek duygu düzenleme puanına sahiptir.

Tablo 7.

Katılımcıların Şimdi veya Geçmişte Alkol veya Madde Kullanımı ile İlgili Problem Yaşama Durumlarına Göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Şimdi veya geçmişte alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşıyor musunuz/yaşadınız mı?	N	Ort.	Ss.	t	p
Eş Bağımlılık Ölçeği	Evet	103	35,69	12,297	0,829	0,408
	Hayır	290	34,6	11,09		
Problem Çözme	Evet	103	13,51	4,036	-2,745	0,006*
	Hayır	290	14,71	3,736		
İletişim	Evet	103	22,05	5,123	-2,000	0,046*
	Hayır	290	23,45	6,411		
Roller	Evet	103	28,09	6,507	-2,459	0,014*
	Hayır	290	30,21	7,872		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	103	15,07	3,625	-2,018	0,044*
	Hayır	290	15,96	3,924		
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	103	17,66	4,412	-2,697	0,007*
	Hayır	290	19,18	5,089		
Davranış Kontrolü	Evet	103	23,8	5,92	-1,271	0,205
	Hayır	290	24,78	7,043		
Genel İşlevler	Evet	103	28,87	5,839	-0,505	0,614
	Hayır	290	29,25	6,668		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Evet	103	150,24	31,697	-1,474	0,141
	Hayır	290	156,34	37,491		
Açıklık	Evet	103	5,35	2,312	-0,797	0,426
	Hayır	290	5,53	1,8		
Amaçlar	Evet	103	9,5	3,281	1,829	0,068
	Hayır	290	8,84	3,12		
Dürtü	Evet	103	8,2	3,434	2,618	0,009*
	Hayır	290	7,21	3,248		
Stratejiler	Evet	103	13,62	5,124	0,612	0,541
	Hayır	290	13,27	5,046		
Kabul Etmeme	Evet	103	7,93	3,565	0,675	0,500
	Hayır	290	7,68	3,212		
Duygu Düzenleme Ölçeği	Evet	103	44,61	15,13	1,288	0,199
	Hayır	290	42,52	13,766		

* $p < 0,05$

Tablo 7'de, katılımcıların şimdi veya geçmişte alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumlarına göre Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Ölçeği puanlarının karşılaştırılması bağımsız gruplar t-testi kullanılarak yapılmıştır.

Geçmişte alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında Eş Bağımlılık Ölçeği puanlarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($t=0.829$, $p>0,05$).

Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme ($t=-2.745$, $p<0,05$), iletişim ($t=-2.000$, $p<0,05$), roller ($t=-2.459$, $p<0,05$), duygusal tepki verebilme ($t=-2.018$, $p<0,05$), gereken ilgiyi gösterme ($t=-2.697$, $p<0,05$) alt boyutlarında ise alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Bu alt boyutlarda, alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar daha düşük puanlar almıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutları ve toplam ölçek puanlarında alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumuna göre anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin açıklık, amaçlar, stratejiler, kabul etmeme alt boyutlarında ve ölçek toplamında alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında anlamlı farklar tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Ancak dürtü alt boyutunda alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumuna göre fark tespit edilmiştir ($t=2,618$; $p<0,05$). Alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayan bireylerin dürtü puanları yaşamayanlara göre daha yüksektir.

Tablo 8, katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanları arasındaki ilişkileri incelemek için gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi sonucunda elde edilen katsayıları göstermektedir.

Ölçek toplamları değerlendirildiğinde, katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği puanları ile Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutları ve toplam ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte, eş bağımlılık ölçeği puanları ile aile değerlendirme ölçeğinin genel işlevler alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Eş Bağımlılık Ölçeği puanları ile Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği alt boyutları ve toplam ölçek puanları arasında ise pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır ($p<0,01$).

Katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği ile Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanları arasında ise negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır ($r=-0,232$; $p<0,01$).

Alt boyutlar değerlendirildiğinde, katılımcıların Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından problem çözme puanları ile Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin kabul etmeme alt boyutu puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir ($p<0,01$).

Aile Değerlendirme Ölçeğinin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutları ile Duygu düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin dürtü, stratejiler ve kabul etmeme alt boyutları arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır ($p<0,01$).

Aile Değerlendirme Ölçeğinin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir ($p<0,01$).

Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin açıklık, amaçlar, dürtü, stratejiler ve kabul etmeme alt boyutları arasında da pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir ($p<0,01$).

Tablo 9.

Katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Puanlarının Aile Değerlendirme Ölçeği Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Ait Regresyon Analizi

Değişken	B	Sh	β	t	p
(Sabit)	171,082	7,087		24,140	0,000
Eş Bağımlılık Ölçeği	0,342	0,160	0,108	2,146	0,032*
Duygu Düzenleme Ölçeği	-0,657	0,129	-0,257	-5,102	0,000*
R=0,254	R ² =0,065		F(2;392)=13,482		P<0,01

p<0,05; Bağımlı Değişken: Aile Değerlendirme Ölçeği

Tablo 9'da katılımcıların Eş Bağımlılık Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinden almış oldukları puanların Aile Değerlendirme Ölçeği puanları üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda elde edilen veriler yer almaktadır.

Tablo değerlendirildiğinde bağımsız değişkenlerden olan Eş Bağımlılık Ölçeği puanlarının Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarını pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta=0,108$; $p<0,05$). Bununla birlikte, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanlarının Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarını negatif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta=-0,257$; $p<0,01$). Eş bağımlılık arttıkça aile değerlendirme puanları artma eğilimindeyken, duygu düzenleme güçlüğü ölçeği puanları arttıkça aile değerlendirme puanları azalma eğilimindedir.

Kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir ($f(2;392)=13,482$; $p<0,01$). Eş Bağımlılık Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği puanlarının Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarının %6,5'ini açıkladığı görülmektedir.

BÖLÜM V

Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde alkol ve madde bağımlılığıyla ilişkilendirilen eş bağımlılık, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği konularındaki bulgular mevcut bilimsel çalışmaların ışığında analiz edilerek literatürdeki mevcut bilgilerle karşılaştırılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, cinsiyetler arasında eş bağımlılık düzeylerinde anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumludur. Katırcıoğlu (2023) yaptığı çalışmada, romantik ilişki içerisinde olan yetişkinlerin eş-bağımlılık ile ilişki doyumu ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve eş-bağımlılık toplam düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Yılmaz ve diğerleri (2023) yaptıkları çalışmada, alkol-madde kullanıcılarının bağımlılık şiddeti ile aile üyelerinin eş bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bağımlılık şiddeti ile eş bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulmamışlardır. Bu nedenle, eş bağımlılığın cinsiyetle ilişkisini daha iyi anlamak için bağımlılığın farklı türleri, süreleri ve şiddetleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen diğer bir bulguda ise aile değerlendirme düzeyi ve alt boyutlarında kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumludur. Yiğit ve Parlar (2018) yaptıkları çalışmada, aile işlevleri ile problem çözme becerileri arasında tüm alt boyutlarda pozitif yönde çok güçlü düzeyde ilişki bulduklarını, ancak bu ilişkinin cinsiyete göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Pehlivan (2017) yaptığı çalışmada, toplumsal cinsiyet kavramının aile işlevlerini cinsiyet faktörü üzerinden incelemişler ve toplumsal cinsiyetin aile içindeki rolleri, iş bölümünü, güç ilişkilerini ve iletişimi şekillendirdiğini, ancak bunun toplumdan topluma ve zamandan zamana değişebildiğini vurgulamışlardır. Deniz ve Göller (2017) yaptıkları çalışmada, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ile evlilik doyumları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu, ancak bu ilişkinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Bu çalışmalar, aile değerlendirme düzeyi ve alt boyutlarının cinsiyetle ilişkili olmadığını, daha çok aile içindeki diğer faktörlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, aile değerlendirme düzeyi ve alt boyutlarının cinsiyetle ilişkisini daha iyi anlamak için, aile içindeki diğer faktörleri de dikkate alan karşılaştırmalı çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Duygu düzenleme güçlüğü düzeyi ve alt boyutları açısından da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu sonuç, daha önce yapılan bazı çalışmalarla uyumludur. Aydın (2010) çalışmasında, annelerin kendi duygularıyla baş etme becerileri düşük olsa bile, çocuklarının duygularını destekleme stratejilerini cinsiyete göre farklı kullanmadıklarını bulmuştur. İlgar ve Akbaba (2017) çalışmalarında, elde edilen bulguların, cinsiyetler arasında duygu düzenleme güçlüğü düzeyi ve alt boyutları açısından anlamlı bir fark olmadığı yönündeki çalışmalarla uyumlu olması, cinsiyetin duygu düzenleme sürecinde tek başına belirleyici bir faktör olmadığını, ancak diğer değişkenlerle etkileşim halinde olduğunu düşündürmektedir.

Eğitim seviyelerine göre eş bağımlılık düzeyleri arasında da anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, daha önce yapılan bazı çalışmalarla uyumludur. Şimşek ve diğerleri (2020) çalışmalarında, eğitim seviyesinin eş bağımlılık düzeyinin eğitim seviyesine göre farklılaşmadığını rapor etmişlerdir. Özdemir ve Yılmaz (2019) eş bağımlılık düzeyi ile sosyal destek, yaşam doyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarında, eğitim seviyesinin eş bağımlılık düzeyi ile anlamlı bir ilişki göstermediğini bulmuşlardır. Bu çalışmada elde edilen bulguların, eğitim seviyelerine göre eş bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı yönündeki çalışmalarla uyumlu olması, eğitim seviyesinin eş bağımlılık sürecinde tek başına belirleyici bir faktör olmadığını düşündürmektedir.

Araştırma bulgularına göre, aile değerlendirmenin problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında eğitim seviyelerine bağlı olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Ancak iletişim alt boyutunda, üniversite mezunlarının lise ve yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç, aile işlevselliğinin eğitim seviyesinden çok diğer faktörlere bağlı olduğunu göstermektedir. Gerçekleştirilen bir çalışmada, aile işlevselliği ile evlilik doyumu arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (Yiğit ve Parlar, 2018). Bu nedenle, aile işlevselliğini artırmak için eğitim seviyesinden ziyade, aile içi iletişim, problem çözme ve evlilik doyumu gibi alanlara odaklanmak daha etkili olabilir.

Duygu düzenleme güçlüğü kapsamındaki bulgular ise amaçlar ve stratejiler alt boyutları ile toplam düzeylerinde eğitim seviyelerine göre anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Ancak açıklık, dürtü ve kabul etmeme alt boyutlarında, üniversite mezunlarının lise ve yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip

katılımcılardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Eğitim seviyesi ile duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalar, eğitim seviyesinin yükseldikçe duygu düzenleme becerilerinin de arttığını göstermiştir(Bozkurt-Yükçü ve Demircioğlu, 2017; Koca ve Ekşi, 2021). Bu çalışmalar, eğitim seviyesinin duygu düzenleme üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı faktörler olduğunu ileri sürmüştür. Eğitim seviyesi, bireylerin duygusal farkındalık, bilişsel esneklik, problem çözme, sosyal destek ve stresle başa çıkma gibi duygu düzenleme ile ilişkili faktörleri geliştirmesine yardımcı olabilir (Bilim, 2012). Eğitim seviyesi, bireylerin duygusal ifade, duygusal anlayış, duygusal uyum ve duygusal zeka gibi duygu düzenleme ile ilişkili sonuçlarını da olumlu yönde değiştirebilir (Liman, 2021).

Eş bağımlılık düzeyleri incelendiğinde, gelir grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Orta gelir grubunun eş bağımlılık düzeylerinin düşük ve yüksek gelir gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Eş bağımlılık ile gelir grupları arasındaki ilişkiyi inceleyen çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak, mevcut çalışmalardan bazıları, eş bağımlılığın sosyoekonomik faktörlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, bir çalışmada, eş bağımlılığın aile geliri, eğitim düzeyi, meslek ve sosyal statü gibi değişkenlerle anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Martsolf vd., 2000). Başka bir çalışmada ise eş bağımlılığın aile içi şiddet, alkol-madde kullanımı, işsizlik ve yoksulluk gibi risk faktörleriyle ilişkili olduğu saptanmıştır (Ançel vd., 2012).

Araştırmada aile değerlendirme alt boyutları ve toplam düzeyi açısından gelir durumları arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Ancak iletişim, roller ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında gelir grupları arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Bu alt boyutlarda, orta gelir grubu düşük ve yüksek gelir gruplarına göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Aile değerlendirme, aile üyelerinin aile yaşantısından duydukları memnuniyet, aile içi iletişim, problem çözme, rol yapma, duygusal tepki verme, davranış kontrolü ve genel işlevsellik gibi boyutlarda ailelerini değerlendirmeleridir (Epstein vd., 1983). Aile değerlendirme, aile üyelerinin psikolojik sağlığı, yaşam kalitesi, sosyal uyum ve kişisel gelişimi üzerinde önemli bir faktördür (Miller vd., 2000). Gelir durumu, ailenin ekonomik kaynaklarına, harcama gücüne, tüketim alışkanlıklarına ve yaşam standartlarına işaret eden bir kavramdır (Özdemir, 2012). Gelir durumu, ailenin sosyal statüsü, prestiji, güvenliği, refahı ve mutluluğu üzerinde önemli bir faktör olabilir (Şahin ve Şahin, 1992).

Duygu düzenleme güçlüğü düzeylerine göre açıklık, amaçlar, dürtü, kabul etmeme alt boyutlarında gelir durumlarına bağlı olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Ancak stratejiler alt boyutunda, yüksek gelir grubuna sahip katılımcıların düşük ve orta gelir gruplarına göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu durum, yüksek gelir grubundaki bireylerin duygu düzenleme stratejilerini daha etkili bir şekilde kullanma eğiliminde olduklarını düşündürmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar bu araştırma bulgularını desteklemektedir (Adler vd., 2016; Piff ve Moskowitz, 2018).

Araştırma kapsamında eş bağımlılık düzeyleri incelendiğinde, bağımlı kişi ile yakınlık derecesine bağlı olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Eşi, kardeşi ve anne-babası bağımlı olan kişilerin eş bağımlılık düzeyleri benzer düzeyde olduğu gözlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, Şimşek ve diğerleri (2020) yaptıkları çalışmada, bağımlı kişi ile yakınlık derecesinin eş bağımlılık düzeyini farklılaştırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, bu araştırmanın bulgusu ile uyumludur.

Araştırmada duygu düzenleme güçlüğü'nün açıklık ve amaçlar alt boyutları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Ancak, dürtü, stratejiler ve kabul etmeme alt boyutlarında bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu bağlamda, anne-babası bağımlı olan kişilerin dürtü, stratejiler ve kabul etmeme düzeylerinin kardeşi ve eşi bağımlı olan kişilere kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, anne-babası bağımlı olan kişilerin kardeşi ve eşi bağımlı olan kişilere kıyasla daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Totan, 2015). Bu bulgular, bağımlılık konusunda aile yapısının önemine işaret etmektedir. Alan yazında yapılan çalışma bu araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırma kapsamında geçmişte alkol madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında eş bağımlılık düzeyleri açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu bulgu, literatürde alkol ve madde kullanımının eş bağımlılık düzeyi üzerinde önemli bir faktör olduğu yönündeki görüşlerle çelişmektedir. Eş bağımlılık düzeylerinin alkol ve madde kullanımının kullanım sıklığı, şiddeti, süresi, türü, bağımlılık derecesi gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterebileceği düşünülebilir (Kaplan ve Özbaran, 2024). Ayrıca, eş bağımlılık düzeyinin ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlikleri, kültürel uygunlukları,

örneklem seçimi ve dağılımı gibi metodolojik faktörler de elde edilen bulguyu farklılaştırabilir.

Araştırmada duygu düzenleme güçlüğü toplam düzeyleri incelendiğinde ise bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Bu çerçevede, anne-babası bağımlı olan kişilerin, eşi ve kardeşi bağımlı olan kişilere göre daha yüksek duygu düzenleme düzeyine sahip olduğu gözlenmiştir.

Araştırmada, duygu düzenlemenin açıklık ve amaçlar alt boyutları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark belirlenmediği, ancak dürtü, stratejiler ve kabul etmeme alt boyutlarında bağımlı kişi ile yakınlık derecesine göre anlamlı farklar tespit edildiği belirtilmiştir (Totan, 2015). Bu bağlamda, anne-babası bağımlı olan kişilerin kardeşi ve eşi bağımlı olan kişilere kıyasla daha yüksek olduğu gözlenen duygu düzenleme düzeyi, bağımlılık konusunda aile yapısının önemine işaret etmektedir.

Aile değerlendirmenin davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutları ve toplam düzeyleri açısından alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumuna göre anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Ancak problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında alkol ve madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Bu alt boyutlarda, alkol ve madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu, literatürde alkol ve madde kullanımının aile işlevselliği üzerindeki olumsuz bir faktör olduğu yönündeki görüşlerle uyumlu görünmektedir. Alkol ve madde kullanımı, aile içi iletişimi, problem çözme becerilerini, rolleri, duygusal tepki verme ve ilgi gösterme yeteneklerini bozarak, aile üyeleri arasındaki bağlılığı ve uyumu azaltmaktadır (Kandemir-Çelik, 2017; Kaplan ve Özbaran, 2024). Bu nedenle, alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayan bireylerin aile değerlendirmenin bu alt boyutlarında daha düşük düzeylere sahip olmaları beklenen bir sonuçtur. Ancak, aile değerlendirmenin davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutları ile toplam düzeyleri açısından alkol ve madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumuna göre anlamlı bir fark saptanmaması araştırmanın sınırlılıklarından kaynaklanıyor olabilir.

Duygu düzenlemenin açıklık, amaçlar, stratejiler, kabul etmeme alt boyutları ve toplam düzeylerinde alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında anlamlı farklar tespit edilmemiştir. Ancak dürtü alt boyutunda alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumuna göre fark tespit

edilmiştir. Alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayan bireylerin dürtü düzeyleri yaşamayanlara göre daha yüksektir. Totan (2015) tarafından yapılan bir araştırmada, dürtü düzeylerinin alkol ve madde kullanımı ile ilgili problem yaşama durumuna göre fark tespit edilmiştir. Alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayan bireylerin dürtü düzeyleri yaşamayanlara göre daha yüksektir. Alan yazında yapılan çalışmalar bu araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmada eş bağımlılık ile duygu düzenleme güçlüğü ve alt boyutları arasında ise pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Alan yazında yapılan çalışmada, evli bireylerde eş tükenmişliğini yordamada bağlanma ve duygu düzenleme özelliklerinin önemli rol oynadığı bulunmuştur (Kızıldağ ve Vatan, 2016). Bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme özellikleri değişkenlerinin eş tükenmişliği ile anlamlı ilişkilere sahip oldukları ve bu değişkenlerin eş tükenmişliğini açıklamada önemli katkıları olduğu görülmüştür. Eş bağımlılık ile duygu düzenleme güçlüğü ve alt boyutları arasındaki pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler, eş bağımlı olan kişilerin duygularını tanıma, anlama, ifade etme, yönetme ve değiştirme becerilerinin düşük olduğunu gösterebilir. Bu durum, eş bağımlı olan kişilerin stresle başa çıkma, ilişki kurma, uyum sağlama ve psikolojik esneklik gibi alanlarda zorluk yaşadıklarını ve bu nedenle eşlerine veya ilişkilerine daha fazla bağımlı olduklarını gösterebilir.

Katılımcıların aile değerlendirme ile duygu düzenleme güçlüğü düzeyleri arasında ise negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Alan yazında yapılan bir çalışmada, evli bireylerde eş tükenmişliğini yordamada bağlanma ve duygu düzenleme özelliklerinin önemli rol oynadığı bulunmuştur (Seçer, 2017). Bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme güçlüğü özellikleri değişkenlerinin eş tükenmişliği ile anlamlı ilişkilere sahip oldukları ve bu değişkenlerin eş tükenmişliğini açıklamada önemli katkıları olduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada, duygu düzenleme becerileri ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide öz şefkatin aracı rolü incelenmiştir. Duygu düzenleme becerileri uyumlu stratejilerinin evlilik doyumunu ve öz şefkati pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı, uyumsuz stratejilerin ise evlilik doyumunu ve öz şefkati negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kurnaz-Sönmez ve Tastan, 2023).

Araştırma sonuçlarına göre, eş bağımlılık düzeylerinin aile değerlendirme düzeylerini pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, eş bağımlılık düzeylerindeki artışın aile değerlendirme düzeylerinde de artışla ilişkili olduğu

gözenmiştir. Diğer yandan, duygu düzenleme güçlüğü düzeylerinin aile değerlendirme düzeylerini negatif yönde yordadığı saptanmıştır. Duygu düzenleme düzeylerindeki artışın, aile değerlendirme düzeylerinde azalmayla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde, eş bağımlılık, kişinin benlik değeri, özsaygı, özgüven, karar verme, duygusal denge, sosyal ilişkiler ve psikolojik iyi oluş gibi alanları olumsuz yönde değiştirebilir (Dear ve Roberts, 2002; Martsolf vd., 2000). Aile değerlendirme, aile üyelerinin aile yaşantısından duydukları memnuniyet, aile içi iletişim, problem çözme, rol yapma, duygusal tepki verme, davranış kontrolü ve genel işlevsellik gibi boyutlarda ailelerini değerlendirmeleridir (Epstein vd., 1983). Aile değerlendirme, aile üyelerinin psikolojik sağlığı, yaşam kalitesi, sosyal uyum ve kişisel gelişimi üzerinde önemli bir faktördür (Miller vd., 2000). Duygu düzenleme, kişinin duygularını tanıma, anlama, ifade etme, yönetme ve değiştirme becerileridir (Gross ve Thompson, 2007). Duygu düzenleme, kişinin stresle başa çıkma, ilişki kurma, uyum sağlama ve psikolojik esneklik gibi alanlarda önemlidir. Eş bağımlılık düzeylerinin aile değerlendirme düzeylerini pozitif yönde yordaması, eş bağımlı olan kişilerin aile yaşantılarından daha fazla memnun olduklarını, aile içi iletişim, problem çözme, rol yapma, duygusal tepki verme, davranış kontrolü ve genel işlevsellik gibi boyutlarda ailelerini daha olumlu değerlendirdiklerini gösterebilir. Bu durum, eş bağımlı olan kişilerin ailelerini hayatlarının merkezine koydukları, ailelerine daha fazla bağlılık, sadakat ve sevgi gösterdikleri, ailelerini kaybetme korkusu yaşadıkları için aile değerlerine daha fazla önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM VI

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Araştırmada, aile değerlendirmenin iletişim alt boyutunda üniversite mezunlarının lise ve yüksek lisans/üzeri eğitim alan katılımcılardan daha yüksek düzeye sahip olduğunu gösteren anlamlı fark tespit edilmiştir. Duygu düzenleme güçlüğüne ise açıklık, dürtü ve kabul etmeme alt boyutlarında eğitim seviyelerine bağlı olarak anlamlı farklar belirlenmiş; üniversite mezunlarının lise ve yüksek lisans/üzeri eğitim durumuna sahip katılımcılardan daha yüksek düzeye sahip olduğu görülmüştür. Eş bağımlılık düzeyleri açısından gelir grupları arasında anlamlı bir fark belirlenmiş ve orta gelir grubunun düşük ve yüksek gruplara göre daha yüksek düzeylere sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Aile değerlendirmenin iletişim, roller ve gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında gelir grupları arasında anlamlı farklar olduğu belirlenmiş; orta gelir grubunun düşük ve yüksek gruplara göre daha yüksek düzeylere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Duygu düzenleme güçlüğüne stratejiler alt boyutunda gelir grupları arasında anlamlı farklar belirlenmiş ve yüksek gelir grubuna sahip katılımcıların düşük ve orta gelir gruplarına göre daha yüksek düzeye sahip olduğu görülmüştür. Duygu düzenleme güçlüğüne dürtü, stratejiler ve kabul etmeme alt boyutlarında bağımlı kişi ile yakınlık derecesine bağlı olarak anlamlı farklar tespit edilmiş; anne-babası bağımlı olan katılımcıların kardeşi ve eşi bağımlı olan katılımcılardan daha yüksek düzeye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Aile değerlendirmenin problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme alt boyutlarında alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında anlamlı farklar belirlenmiştir. Bu alt boyutlarda, alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayan bireyler daha düşük düzeyde sahiptir. Duygu düzenleme güçlüğüne dürtü alt boyutunda ise alkol veya madde kullanımı ile ilgili problem yaşayan bireylerin dürtü düzeyleri yaşamayanlara göre daha yüksektir. Araştırmada, eş bağımlılık düzeyleri ile aile değerlendirmenin genel işlevler alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmaktadır. Eş bağımlılık düzeylerinin duygu düzenleme güçlüğüne alt boyutları ve toplam düzeyleri ile pozitif ilişkiler içerdiği; aile değerlendirme düzeylerinin ise duygu düzenleme düzeyleri ile negatif ilişkiler içerdiği belirlenmiştir. Eş bağımlılık düzeyleri ve duygu düzenleme güçlüğü düzeylerinin aile değerlendirme düzeylerinin %6,5'ini açıkladığı sonucuna

varılmıştır. Aile değerlendirme düzeylerinin eş bağımlılık düzeyleri tarafından pozitif yönde yordandığı, duygu düzenleme güçlüğü düzeyleri tarafından ise negatif yönde yordandığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışmanın bulguları aile işlevselliği, eş bağımlılık ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. Ancak, bu ilişkilerin altında yatan mekanizmalar, özellikle de bağımlılıkla mücadele eden bireylerin yakınlarında nasıl işlediği daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilir. Örneğin, aile içindeki iletişim kalitesi, duygusal dayanıklılık ve aile bireylerinin kişisel özellikleri gibi faktörlerin bu ilişkilerdeki rolü üzerinde odaklanan bir araştırma, daha derinlemesine anlayış sağlayabilir.

Bu çalışma, eş bağımlılık düzeyinin duygu düzenleme becerileri ve aile işlevselliği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarına yönelik olarak geliştirilen psikoeğitim programlarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla kontrollü bir müdahale çalışması yapılabilir. Programların katılımcılardaki eş bağımlılık düzeyini, duygu düzenleme becerilerini ve aile işlevselliğini nasıl etkilediğini değerlendiren bir çalışma, klinik uygulamalara yönelik daha spesifik ve etkili müdahale stratejileri geliştirmeye yardımcı olabilir.

Devlete Yönelik Öneriler

Alkol ve madde bağımlılarının yakınlarına yönelik psikososyal destek hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve bu destek hizmetleri, eş bağımlılıkla başa çıkma, duygu düzenleme becerilerini geliştirme ve aile içi ilişkileri güçlendirme konularında odaklanmalıdır.

Okullarda ve halk eğitim merkezlerinde alkol ve madde bağımlılığı hakkında eğitim programları düzenlemeli ve bu programlar aracılığıyla eş bağımlılık, duygu düzenleme ve aile işlevselliği konularında bilinçlendirme sağlamalıdır.

Sadece alkol ve madde bağımlıları için değil aileleri için de düşük maliyetli veya ücretsiz aile terapileri ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Bu hizmetler, aile içindeki etkileşimleri anlamaya, duygusal destek sağlamaya ve sağlıklı iletişim becerilerini geliştirmeye odaklanmalıdır.

Toplumda alkol ve madde bağımlılığıyla mücadele amacıyla devlet desteği ile düzenlenen kampanyalarda bağımlılıkla mücadelede özellikle ailelerin rolü vurgulanmalıdır.

Alkol ve madde bağımlılarının yakınları için yerel destek grupları ve merkezlerin kurulmasını teşvik edilmelidir. Bu yerel merkezler, ailelere yönelik destek grupları, seminerler ve danışmanlık hizmetleri sağlayarak topluluk bağlarını güçlendirebilir.

Klinisyenlere Yönelik Öneriler

Alkol ve madde bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık, duygu düzenleme güçlüğü ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmanın sonuçları, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarındaki eş bağımlılık, duygu düzenleme ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi anlamamıza katkı sağlamaktadır. Eş bağımlılık düzeylerinin duygu düzenleme güçlüğü düzeyleri ile pozitif ilişkiler içermesi, bireylerin eş bağımlılık düzeyi arttıkça duygu düzenleme becerilerinde de bir artış yaşadığına işaret etmektedir.

Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarının duygu düzenleme güçlüğü ölçeği puanları ile negatif ilişkiler içermesi, aile işlevselliğinin duygu düzenleme becerileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu, duygusal düzenleme becerilerinin aile içindeki işlevselliği etkileyebileceğini ve aile üyelerinin duygusal zorluklarla başa çıkma kapasitelerinin aile işlevselliği üzerinde önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, alkol ve madde bağımlılarının yakınlarıyla yapılan müdahalelerde, eş bağımlılık ve duygu düzenleme konularında farkındalığı artırmak önemlidir. Bireylerin kendi eş bağımlılık eğilimlerini ve duygu düzenleme becerilerini anlamalarına yardımcı olacak terapötik stratejiler geliştirilmelidir.

Aile içi iletişim, problem çözme becerileri ve duygusal destek gibi alanlarda aile üyelerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Alkol ve madde bağımlılığıyla mücadele eden bireylerin yakınlarına yönelik bütüncül bir terapötik yaklaşımının kullanılması önemlidir.

Alkol ve madde bağımlılarının yakınları için destek grupları ve aile terapileri düzenlenmeli ve teşvik edilmelidir. Bu gruplar, eş bağımlılıkla başa çıkma stratejilerini paylaşma, duygu düzenleme becerilerini geliştirme ve aile içindeki iletişimi güçlendirme konularında etkili olabilir.

Terapötik yaklaşımlar birey ve aile merkezli olmalıdır. Her bireyin ve ailenin özel ihtiyaçları ve güçlü yönleri dikkate alınmalıdır. Terapistler, aile üyeleri arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve olumsuz etkileşimleri azaltmak için çeşitli terapötik teknikleri kullanmalıdır.

Tedavi ve destek, sadece bağımlılık döneminde değil, tedavi sonrasında da devam etmelidir. Uzun vadeli takip ve destek, bireylerin ve ailelerin iyileşme sürecini sürdürebilmelerine yardımcı olabilir.

Kaynakça

- Acar, B., Çakır, G., Karaköse, Ş., & Yaman, Ö. M. (2022). Alkol ve madde bağımlısı bireylerin tedavi süreçlerinde ve motivasyonlarında sosyal destek sistemlerinin etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4), 452-463.
- Albayrak, S., & Balcı, Ş. (2014). Gençlerde madde bağımlılığı ve önlenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 30-31.
- Altan, Ö. (2006). *The effects of maternal socialization and temperament on children's emotion regulation* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altınova, H. H., & Altuntaş, O. (2015). Kadınların karşılıklı bağımlılığı ve buna etki eden faktörlerin incelenmesi. *International periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(10), 81-98.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Ançel, G. (2017). *Kişilerarası İlişkilerde Bağımlılık* (2. Basım). Ankara: Alter Yayınları.
- Ançel, G., Yuva, E., & Öztuna, D. G. (2012). Eş-bağımlılık ve işyerinde mobing arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13, 104-109.
- Appel, C. (1991). Co-dependency: a critical appraisal of social and cultural aspects from a feminist perspective. *Contemporary Drug Problems*, 18, 673-686.
- Arıkan, Z. (2012). Alkol Kullanım Bozukluğu. *Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı*, 4, 105-123.
- Arslantürk, Z., & Amman, M. T. (1999). *Sosyoloji: Kavramlar, kurumlar, süreçler, teoriler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Aydın, G. (2010). *Erken çocukluk döneminde annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Babcock, M., & McKay, M. C. (1995). *Challenging codependency: Feminist critiques*. University of Toronto Press.

- Barnow, S. (2012). Emotionsregulation und Psychopathologie: Ein Überblick. *Psychologische Rundschau*, 63(2), 111-124.
- Bilim, G. Y., & Yılmaz, B. T. D. (2012). *Çocukluk çağı örselenme yaşantıları: Duygu düzenleme, kişilerarası tarz ve genel psikolojik sağlık açısından bir inceleme* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Bjureberg, J., Ljótsson, B., Tull, M. T., Hedman, E., Sahlin, H., Lundh, L. G., ... & Gratz, K. L. (2016). Development and validation of a brief version of the difficulties in emotion regulation scale: the DERS-16. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 38(2), 284-296.
- Blair, C., & Ursache, A. (2011). A bidirectional model of executive functions and self-regulation. *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications*, 2, 300-320.
- Bonn-Miller, M. O., Vujanovic, A. A., & Zvolensky, M. J. (2008). Emotional dysregulation: Association with Coping-oriented Marijuana Use Motives Among Current Marijuana Users. *Substance Use & Misuse*, 43(11), 1653-65.
- Bowen, S., Witkiewitz, K., Dillworth, T. M., Chawla, N., Simpson, T. L., Ostafin, B. D., ... & Marlatt, G. A. (2007). Mindfulness meditation and substance use in an incarcerated population. *Psychology of Addictive Behaviors*, 21(3), 343-347.
- Bozkurt-Yükçü, Ş., & Demircioğlu, H. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 442-466.
- Braunstein, L. M., Gross, J. J., & Ochsner, K. N. (2017). Explicit and implicit emotion regulation: a multi-level framework. *Social cognitive and affective neuroscience*, 12(10), 1545-1557.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüzelış Matbaası.
- Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Calkins, S. D., & Hill, A. (2007). Caregiver influences on emerging emotion regulation. *Handbook of Emotion Regulation*, 229248, 229-248.

- Campos, J. J., Frankel, C. B., & Camras, L. (2004). On the Nature of Emotion Regulation. *Child Development, 75*(2), 377-394.
- Campos, J. J., Mumme, D., Kermoian, R., & Campos, R. G. (1994). A functionalist perspective on the nature of emotion. *Japanese Journal of Research on Emotions, 2*(1), 1-20.
- Cermak, T. L. (1986). Diagnostic criteria for codependency. *Journal of psychoactive drugs, 18*(1), 15-20.
- Cermak, T. L. (1987). *Diagnosing and Treating Codependence*. Minneapolis: Johnson Institute Books.
- Cermak, T.L. (1994). Diagnostic criteria for codependency. *Issues in Mental Health Nursing, 15*(3), 307–317.
- Chmielewska, M. (2012). Marital quality in the context of interpersonal dependency. *Economics & Sociology, 5*(2), 58–74.
- Clinard, M. B., & Meier, R. F. (2015). *Sociology of deviant behavior* (15th Edition). Cengage Learning.
- Cole, P. M., Loughheed, J. P., & Ram, N. (2018). The development of emotion regulation in early childhood: A matter of multiple time scales. In *Emotion regulation* (pp. 52-69). Routledge.
- Cole, P. M., Martin, S. E., & Dennis, T. A. (2004). Emotion regulation as a scientific construct: Methodological challenges and directions for child development research. *Child development, 75*(2), 317-333.
- Coşkun, Y. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin umutsuzluk durumları ve aile işlevselliği ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 26*(26), 11-26.
- Crothers, M., & Warren, L. (1996). Parental antecedents of adult codependency. *Journal of Clinical Psychology, 52*(2), 231–239.
- Cruse, J., & Wegscheider-Cruse, S. (2012). *Understanding Codependency, Updated and Expanded: The Science Behind It and How to Break the Cycle*. Deerfield Beach, FL: Health Communications, Inc.

- Danacı, A., Karaca, N., & Deveci, A. (2005). Şizofreni hastalarında aile işlevselliği ile sosyal işlevsellik arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Türkiyede Psikiyatri*, 7, 103-108.
- Dear, G. E., & Roberts, C. M. (2002). The relationship between codependency and femininity and masculinity. *Sex Roles*, 46, 159-165.
- Dear, G., Roberts, C., & Lange, L. (2005). Defining codependency: A thematic analysis of published definitions. In S. Shobov (Ed.), *Advances In Psychological Research*, 34, 189–205.
- Deng, X., Sang, B., & Luan, Z. (2013). Up-and down-regulation of daily emotion: An experience sampling study of Chinese adolescents' regulatory tendency and effects. *Psychological Reports*, 113(2), 552-565.
- Deniz, H., İlnem, C., & Yener, F. (1998). Şizofren bireyin algıladığı duygu dışavurum düzeyinin relapsla ve aile işlevleriyle ilişkisi. *Düşünen Adam*, 11(3), 5-15.
- Deniz, İ., & Göller, L. (2017). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 53-69.
- Derogatis, L. R. (1992). *The brief symptom inventory (BSI): administration, scoring & procedures manual-II*. Clinical Psychometric Research.
- Dilbaz, N. (2012). Madde bağımlılığında korunma ve tedavi ilkeleri. *Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı*, 47-51.
- Dodge, K. A. (1989). Coordinating responses to aversive stimuli: Introduction to a special section on the development of emotion regulation. *Developmental Psychology*, 25(3), 339–342.
- Dodge, K.A., Garber, J. (1991). Domains of emotion regulation. In J. Garber& K. A. Dodge (Eds.), *The development of emotion regulation and dysregulation* (pp.3-11). New York: Cambridge University Press.
- Doğan, C. (1995). Sosyolojik Açıdan Günümüzde Türk Ailesinin Fonksiyonları. *M.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 92-93.
- Eisenberg, N., & Spinrad, T. L. (2004). Emotion-related regulation: Sharpening the definition. *Child Development*, 75(2), 334-339.

- Ekinci, S., Yalçınay, M., Uğur Kural, H., & Kandemir, H. (2016). Madde bağımlılığı olan hastaların ebeveynlerinde öfke düzeyi: Öfkenin, depresyon ve anksiyete düzeyi ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 125-129.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The mcmaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180.
- Estévez, A., Jáuregui, P., Sánchez-Marcos, I., López-González, H., & Griffiths, M. D. (2017). Attachment and emotion regulation in substance addictions and behavioral addictions. *Journal of Behavioral Addictions*, 6(4), 534–544.
- Fals-Stewart, W. (2013). The occurrence of partner violence on the descending limb of the alcohol blood concentration curve: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 98-108.
- Fischer, J., Spann, L., & Crawford, D. (1991). Measuring codependency. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 8(1), 87-100.
- Fidaner, H. (1995). *Ruh sağlığı hizmetlerinde aileye yaklaşım*. İzmir: Sevdî Matbaacılık.
- Fischer, J. L., & Spann, L. (1991). Measuring codependency. *Alcohol Treatment Quarterly*, 8(1), 87-100.
- Franken, I. H. A., Muris, P., & Georgieva, I. (2006). Gray's model of personality and addiction. *Addictive Behaviors*, 31(3), 399–403.
- Fuller, J. A., & Warner, R. M. (2000). Family stressors as predictors of codependency. *Genetic Social and Genetic Psychology Monographs*, 126(1), 5–22.
- Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional Assessment of Emotion Regulation and Dysregulation: Development, Factor Structure, and Initial Validation of The Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54.
- Gross, J. J. (2008). Emotion regulation. In M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, & L. F. Barrett (Eds.), *Handbook of emotions* (3rd ed., pp. 497-512). New York, NY: Guilford.
- Gross, J. J. (2014). *Handbook of emotion regulation* (2nd ed.). New York, NY: Guilford Press.

- Gross, J. J. (Ed.). (2013). *Handbook of emotion regulation*. Guilford Publications.
- Gross, J. J., Richards, J. M., & John, O. P. (2006). Emotion regulation in everyday life. In D. K. Snyder, J. Simpson, & J. N. Hughes (Eds.), *Emotion regulation in couples and families: Pathways to dysfunction and health* (pp. 13–35). American Psychological Association.
- Gross, J.J., & Thompson, R.A. (2007). Emotion regulation: conceptual foundations. In *Handbook of Emotion regulation* (Ed JJ Gross):3-24. New York, Guilford Press.
- Gürakar, L. (1991). *İntihar ve aile işlevselliği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Haaken, J. (1993). From Al-anon to acoa: Codependence and the reconstruction of caregiving. *Signs. Journal of Women in Culture and Society*, 18, 321–45.
- Haasen, C., El-Guebaly, N., & Salloum, I. M. (2009). *Substance-use disorders*. West Sussex, UK: John Wiley & Sons.
- Haga, S. M., Kraft, P., & Corby, E. K. (2009). Emotion regulation: Antecedents and wellbeing outcomes of cognitive reappraisal and expressive suppression in cross-cultural samples. *Journal of Happiness Studies*, 10(3), 271-291.
- Hallaç, S., & Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.
- Heyman, G. M. (2001). *Is addiction a chronic, relapsing disease?* U: Heymann PB, Brownsberger, WN ur. *Drug Addiction and Drug Policy: The Struggle to Control Dependence* Cambridge.
- Hopkins, L. M., & Jackson, W. (2002). Revisiting the issue of codependency in nursing: Caring or caretaking? *Canadian Journal of Nursing Research*, 34(4), 35–46.
- Hughes-Hammer, C., Martsolf, D. S., & Zeller, R. A. (1998). Development and testing of the codependency assessment tool. *Archives of Psychiatric Nursing*, 17(6), 326-334.
- Ildız, G. İ. (2022). *60-72 aylık çocuklara uygulanan duygu düzenleme destek programının çocukların bağlanma stillerine göre duygu düzenleme*

becerilerine ve öğretmenleriyle olan güven temelli ilişkilerine etkisinin incelenmesi (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

İlgar, L., & Akbaba, S. (2017). Duygu düzenleme becerilerinin cinsiyet, aile tipi ve kardeş sayısına göre değişim gösterip göstermediğinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-9.

Kalivas, P. W. (2004). Recent understanding in the mechanisms of addiction. *Current Psychiatry Reports*, 6(5), 347-351.

Kandemir-Çelik, Ö. (2017). *Engelli bir çocuğa sahip olan ailelerin sosyodemografik özellikleri ve aile işlevsellikleri ile ebeveynlerin uyuşturucu madde, alkol ve sigara kullanım davranışları arasında ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, Ö., & Özbaran, B. (2024). Alkol-madde kullanıcılarının bağımlılık şiddeti ile aile üyelerinin eş bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 25(2), 113-121.

Kappas, A. (2011). Emotion is not just an alarm bell—it's the whole tootin'fire truck. *Cognition & Emotion*, 25(5), 785-788.

Karaer, Y., & Akdemir, D. (2019). Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Comprehensive Psychiatry*, 92, 22–27.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Katırcıoğlu, T. D. (2023). *Eş-bağımlılık ile ilişki doyumu ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Kayhan-Aktürk, Ş. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında duygu düzenleme becerileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaynakça: Bintaş-Zörer, P., & Yorulmaz, O. (2022). Duygu düzenlemeye güncel bir bakış: *Bağlamsal Faktörler Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(2), 195-206.

Kelley, M. L., Fals-Stewart, W., & Romano, E. L. (2005). The role of the family in adolescent problematic substance use. *Family Relations*, 54(2), 184-196.

- Kızıldağ, S., & Vatan, S. (2016). Evli bireylerde eş tükenmişliğini yordamada bağlanma ve duygu düzenleme özelliklerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 1069-1094.
- Knudson, T. M., & Terrell, H. K. (2012). Codependency, perceived interparental conflict, and substance abuse in the family of origin. *The American Journal of Family Therapy*, 40(3), 245–257.
- Koca, D., & Ekşi, H. (2021). Fen lisesi öğrencilerinde öz yeterlik ve iyi oluş: Duygu düzenlemenin aracı rolü. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 10(3), 1047-1065.
- Kothari, C. R. (2004). *Research methodology: Methods and techniques*. (2nd edition). New Delhi: New Age International.
- Kuipers, L. (1992). Expressed emotion research in Europe. *British Journal of Clinical Psychology*, 31(4), 429-443.
- Kurnaz Sönmez, Ş., & Tastan, N. (2023). Duygu düzenleme becerileri ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide öz şefkat duygusunun aracı rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 10(22), 489-517.
- Lancer, D. (2014). *Conquering shame and codependency: 8 steps to freeing the true you*. Center City, MN: Hazelden Publishing.
- Leshner, A. I. (1997). Addiction Is a brain disease, and it matters. *Science*, 278(5335), 45–47.
- Liman, B. (2021). Öğretmen-öğrenci ilişkisinin öğrencilerin duygu düzenleme ve duygu ifade etme becerilerine etkisinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(39), 702-726.
- Lubman, D. I., Hides, L., Jorm, A. F., & Morgan, A. J. (2007). Health professionals' recognition of co-occurring alcohol and depressive disorders in youth: A survey of Australian general practitioners, psychiatrists, psychologists and mental health nurses using case vignettes. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 41(10), 830-835.
- Máceller, A. (2012). Main aspects of family functionality. *Bulletin of University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Cluj-Napoca Horticulture*, 69(2), 42-45.

- Martsof, D. S., Hughes-Hammer, C., Estok, P., & Zeller, R. A. (1992). Codependency in male and female helping professionals. *Archives of Psychiatric Nursing, 18*, 97-103.
- Martsof, D. S., Sedlak, C. A., & Doheny, M. O. (2000). Codependency and related health variables. *Archives of Psychiatric Nursing, 14*(3), 150-158.
- Matejevic, M. D., & Jovanovic, D. R. (2011). The functionality of families with children with special needs from the systemic perspective. *Facta Universitatis-Series: Philosophy, Sociology, Psychology and History, 10*(1), 57-66.
- Miller, I. B., Ryan, C. E., Keitner, G. I., Bishop, D. S., & Epstein, N. B. (2000). The McMaster Approach to Families: Theory, Assessment, Treatment and Research. *Journal of Family Therapy, 22*, 168-189.
- Nazlı, S. (2020). *Aile danışmanlığı uygulamaları* (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nicholas, M. P. (2013). *Aile terapisi: Kavramlar ve yöntemler* (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplum bilimine giriş*. Ankara: "S" Yayınları.
- Ögel, K. (2010). *Sigara, alkol ve madde kullanım bozuklukları: Tanı, tedavi ve önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Özdemir, S. (2012). *Aile Ekonomisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, S., & Yılmaz, E. (2019). Eş bağımlılık düzeyi ile sosyal destek, yaşam doyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 9*(54), 1-18.
- Özgüven, İ. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Panaghi, L., Ahmadabadi, Z., Khosravi, N., Sadeghi, M. S., & Madanipour, A. (2016). Living with addicted men and codependency: The moderating effect of personality traits. *Addict Health, 8*(2), 98-106.
- Parrott, W. G. (1993). Beyond hedonism: Motives for inhibiting good moods and for maintaining bad moods. In D. M. Wegner & J. W. Pennebaker (Eds.), *Handbook of Mental Control* (pp. 278-308). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

- Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 497-521.
- Peled, E., & Sacks, I. (2008). The self-perception of women who live with an alcoholic partner: Dialoging with deviance, strength, and self-fulfillment. *Family Relations*, 57, 390–403.
- Piff, P. K., & Moskowitz, J. P. (2018). Wealth, poverty, and happiness: Social class is differentially associated with positive emotions. *Emotion*, 18(6), 902.
- Reyome, N. D., Ward, K. S., & Witkiewitz, K. (2010). Psychosocial variables as mediators of the relationship between childhood history of emotional maltreatment, codependency, and self-silencing. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(2), 159–179.
- Robinson, J., Smith, A., & Johnson, M. (2003). Bağımlılık ve dopamin salınımı. *Nöroloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 123-137.
- Sarıçam, H. (2017). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara:Detay Yayıncılık.
- Seçer, Z. (2017). Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452.
- Shanmugam, P. K. (2021). Psychoeducation impact for family members of substance users: An evaluation the workbook “Addiction: A Family Disease”. *Journal of Substance Use*, 26(2), 202-211.
- Smith, R. L., & Stevens, P. (1992). *Family counseling and therapy: Major issues and topics*. Michigan: ERIC Publications.
- Sosyologer. (2020). Toplumsal cinsiyet kavramı üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve kuramsal yaklaşımlar.
- Spinrad, T. L., Stifter, C. A., Donelan-McCall, N., & Turner, L. (2004). Mothers’ regulation strategies in response to toddlers’ affect: Links to later emotion self-regulation. *Social Development*, 13(1), 40-55.
- Stafford, L. L. (2001). Is codependency a meaningful concept? *Issues in Mental Health Nursing*, 22(3), 273–286.

- Şahin, N. H., & Şahin, N. (1992). Ailede gelir düzeyi ve aile işlevleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7, 19-28.
- Şimşek, M., Öncü, F., & Kabil, M. (2020). Bağımlılıkta Eş Bağımlılık Faktörü (BEŞF) Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 268-280.
- Taktak, Ş., Erkıran, M., Karşıdağ, Ç., Özeren, M., & Alpay, N. (2000). Şizofren olgularda aile işlevselliğinin algılanması, sosyodemografik ve klinik özelliklerle ilişkisi üzerine bir çalışma. *Düşünen Adam*, 13(4), 196-203.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52.
- Thompson, R. A., & Meyer, S. (2007). Socialization of emotion regulation in the family. *Handbook of emotion regulation*, 249, 249-268.
- Thompson, R. A., Lewis, M. D., & Calkins, S. D. (2008). Reassessing emotion regulation. *Child Development Perspectives*, 2(3), 124-131.
- Totan, T. (2015). Duygu düzenleme anketi türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, 3(3), 153-161.
- Ulusoy, R. U. (2018). *Okul öncesi dönem çocukları için duygu düzenleme becerilerine yönelik hazırlanan aile katılımlı eğitim programının etkililiğinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Uzday, İ., Örtten, R., Çakıl, U., Şencan, M., & Çelik, E. (2009). Madde Bağımlılığı. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21(22), 5-8, 64-65.
- Walden, T. A., & Smith, M. C. (1997). Emotional regulation. *Motivation and Emotion*, 21(1), 7-25.
- Winter, K. (2019). Experiences and expertise of codependency: Repetition, claim-coupling, and enthusiasm. *Public Understanding of Science*, 28, 146-160.
- Yılmaz, A., Özdemir, S., & Özdemir, B. (2023). Alkol-Madde kullanıcılarının bağımlılık şiddeti ile aile üyelerinin eş bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 24(1), 11-18.

- Yiğit, İ., & Yiğit, M. G. (2019). Psychometric properties of Turkish version of difficulties in emotion regulation scale-brief form (DERS-16). *Current Psychology*, 38(6), 1503-1511.
- Yiğit, T., & Parlar, H. (2018). Bireyin aile değerlendirme ve problem çözme değerlendirme düzeyleri arasındaki ilişki. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 1(2), 36-44.

Ekler

Ek-1 Aydınlatılmış Onam Formu

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma, Yrd. Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER danışmanlığında Yakın Doğu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Psk. Görkem SÜRER tarafından madde ve alkol bağımlılarının yakınlarında eş bağımlılık, duygu düzenleme ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yürütülen bir tez çalışmasıdır.

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına bağlıdır. Aşağıdaki onay kutucuğunu “evet” şeklinde işaretlerseniz araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiş sayılırsınız. Araştırma kapsamında kimlik bilgileri gibi özel bilgiler istenmemektedir. Bu çalışma süresince toplanan veriler yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Araştırmadan herhangi bir sebeple ayrılmak isterseniz, araştırma ekibi ile aşağıda yer alan bilgileri kullanarak iletişime geçebilirsiniz. Uygulama yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmektedir. Çalışmaya katılmayı kabul edip, ölçek maddelerini doldurmaya başladıktan sonra herhangi bir nedenle bataryayı tamamlamak istemezseniz, ölçeği yarıda bırakıp süreci sonlandırabilirsiniz. Bu konu ile ilgili herhangi bir sorunuz ya da endişeniz olursa aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz.

İlginiz ve katılımınız için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız.

Araştırma Ekibi:

Psk. Görkem SÜRER

e-posta : missgorkem@gmail.com

Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Evet ( )

Hayır ( )

Ek-2 Bilgilendirme Formu

Değerli Katılımcılar,

Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programında yürüteceğim tez çalışmam için araştırma yapmaktayım. Ölçeklerde ve bilgi formunda isminiz yazılmayacaktır ve verdiğiniz cevaplar gizli kalacaktır. Tamamen gönüllük esasına bağlı olacaktır. Araştırma sonuçları bireysel bilgi olarak değil, grup ortalaması olarak bilimsel raporda kullanılacaktır. Eğer çalışmayla ilgili bir şikayetiniz, görüşünüz veya sorunuz varsa bunu çalışmanın araştırmacısı Psk. Görkem SÜRER'e iletebilirsiniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Psk. Görkem SÜRER

Yakın Doğu Üniversitesi, Klinik Psikoloji Bölümü

Lefkoşa

Mail: missgorkem@gmail.com

Ek-3 Sosyo-Demografik Bilgi Formu**Cinsiyetiniz?**

Erkek Kadın

Yaşınız?

.....

Eğitim Durumunuz?

Lise Üniversite yüksek lisans ve üzeri

Gelir Durumunuz?

Düşük Orta Yüksek

Yakınlık Derecesi

Eş Kardeş Anne-Baba

Eşinizden Şiddet Görüyor Musunuz?

Evet Hayır

Son altı ayda Psikolojik/psikiyatrik bir nedenle tedavi gördünüz mü?

Evet Hayır

Şimdi veya geçmişte madde veya alkol kullanımı ile ilgili problem yaşıyor musunuz/yaşadınız mı?

Evet Hayır

Ek-4 Eş Bağımlılık Ölçeği

Aşağıdaki soruları alkol-madde kullanım bozukluğu olan yakınınız ile olan ilişkinizi düşünerek cevaplayınız. Aşağıdaki durumları ne sıklıkla yaşadığınızı işaretleyiniz.

Aşağıdaki soruları alkol-madde kullanım bozukluğu olan yakınınız ile olan ilişkinizi düşünerek cevaplayınız. Aşağıdaki durumları ne sıklıkla yaşadığınızı işaretleyiniz.		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Neredeyse her zaman
1	Evde bir sorun yaşandığında ortamı yumuşatmaya çalışır mısınız?	☐	☐	☐	☐	☐
2	Aile üyelerinin birbirleriyle küs olmamaları için elinizden geleni yaptığınızı düşünür müsünüz?	☐	☐	☐	☐	☐
3	Alkol-madde kullanım bozukluğu olan yakınınızın ihtiyaçlarını karşılamak için kendi ihtiyaçlarınızı ikinci plana atar mısınız?	☐	☐	☐	☐	☐

Ek- 5 Duygu Düzenleme G çl g   leği

1= Hemen hemen hiç 2=Bazen 3= Yaklaşık yarı yarıya 4= çoğu zaman 5= Hemen hemen her zaman					
1. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
2. Ne hissettiğim konusunda karmaşa yaşarım.	1	2	3	4	5
3. Kendimi kötü hissettiğimde işlerimi bitirmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5

Ek-6 Aile Değerlendirme Ölçeği

AÇIKLAMA:İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum) Her cümle için 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	( )	( )	( )	( )
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	( )	( )	( )	( )
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	( )	( )	( )	( )

Ölçek İzinleri

11:57
WhatsApp

< Ölçek izni Gelen kutusu

ben 5 May
alıcı: melikegsimsek

Merhaba ,

Ben Görkem Sürer , Yakın Doğu Üniversitesinde Klinik Psikoloji alanında tezli yüksek lisans yapmaktayım. Tez aşamasındayım. "Madde Ve Alkol Bağımlılarının Yakınlarının Eş Bağımlılık Duygu Düzenleme Ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konusu üzerine yazacağım tezde Eş Bağımlılık Ölçeği'ni kullanabilmek için izninizi talep ediyorum. Bilgilerinize arz ederim.

Saygılarımla

Melike Simsek 5 May
alıcı: ben

Sürer,
Tezde kullanmanız beni çok mutlu etti. Çalışmanızda kullanabilirsiniz, kolaylıklar dile

123, at 19:48, GORKEM SURER <20206640@std.neu.edu.tr> wrote:

Sürer , Yakın Doğu Üniversitesinde Klinik Psikoloji alanında tezli yüksek lisans
1. Tez aşamasındayım. "Madde Ve Alkol Bağımlılarının Yakınlarının Eş Bağımlılık D
/e Aile İşlevselliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konusu üzerine yazacağım tez
çeği'ni kullanabilmek için izninizi talep ediyorum. Bilgilerinize arz ederim.

AKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ NEAR EAST UNIVERSITY
ÜNİVERSİTELERİ SIRALAMASI - THE WORLD UNIVERSITY RANKINGS

WhatsApp navigation icons: envelope, speech bubble, people, video call

15:18

LTE

İzin talebi

Gelen kutusu

ben 5 May

Merhaba , Ben Görkem Sürer , Yakın Doğu Üniversitesi...

Melike Guzey 13:47

alıcı: ben

Merhaba,

Ölçeği memnuniyetle kullanabilirsiniz. Ekte ölçek bilgilerini içeren dosyayı bulabilirsiniz. Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

...

On Fri, May 5, 2023 at 7:51PM GORKEM SÜRER
<20206640@std.neu.edu.tr> wrote:

...

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ NEAR EAST UNIVERSITY
DÜNYA ÜNİVERSİTELERİ SIRALAMASI - THE WORLD UNIVERSITY RANKINGS

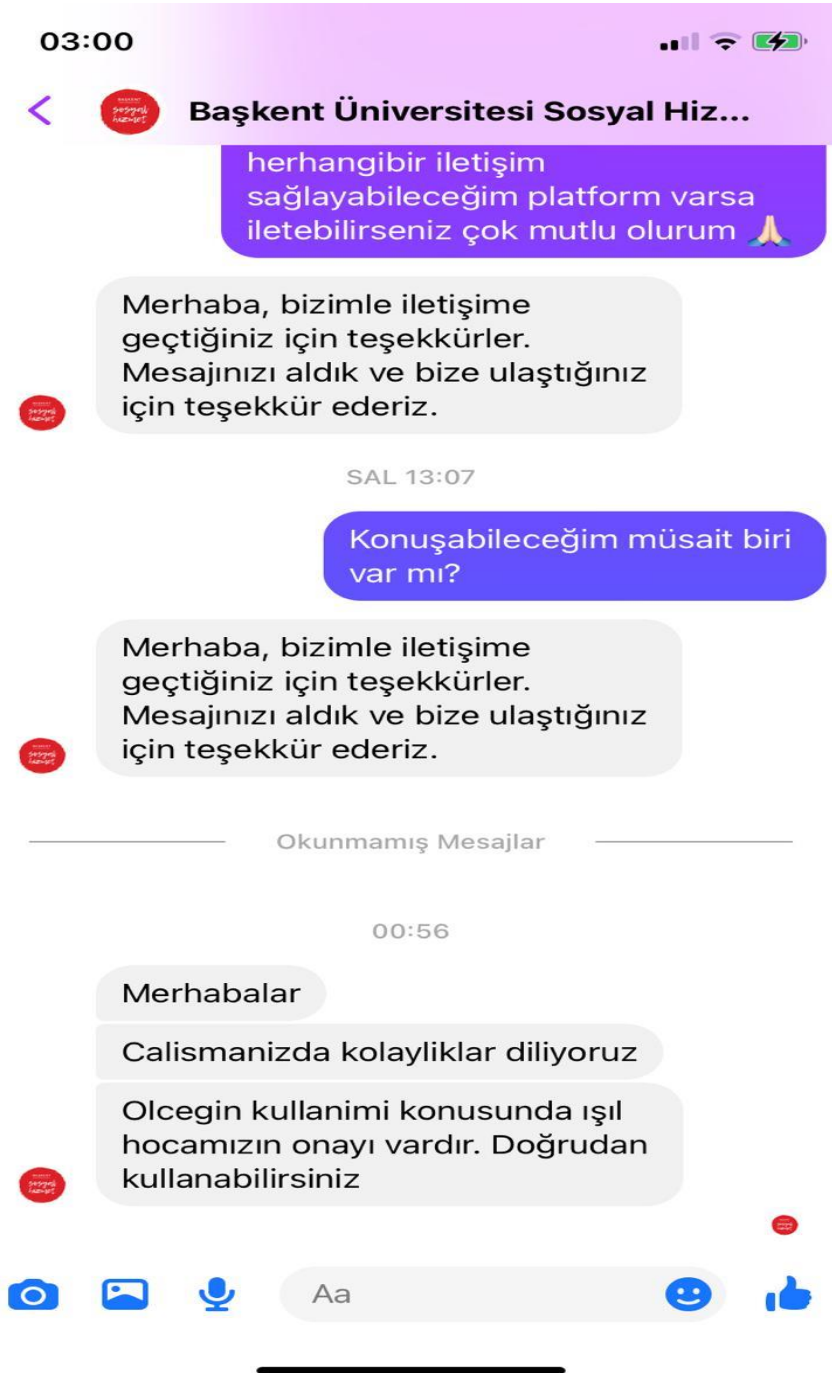
THE World University Rankings 2023	251-300 Dünya Genç Üniversiteler Sıralaması THE World Young University Rankings	401-600 Dünya Etki Sıralaması THE World Impact Rankings	601-800 Dünya Üniversiteler Sıralaması THE World University Rankings
2023 THE Dünya Üniversiteler Sıralaması THE World University Rankings	2023 THE Dünya Genç Üniversiteler Sıralaması THE World Young University Rankings	2023 THE Dünya Etki Sıralaması THE World Impact Rankings	2023 THE Dünya Üniversiteler Sıralaması THE World University Rankings

w w w . n e u . e d u . t r

EUA

Öz Geçmiş

Görkem SÜRER 14 Mayıs 1996 tarihinde Bursa'da doğmuştur. İlköğretim ve ortaöğretim eğitimini Bursa'da, lise eğitimini ise Bursa Bahçeşehir Kolejinde başlayıp son yılı Yakın Doğu Kolejinde tamamlamıştır. 2019 yılında Girne Amerikan Üniversitesi (%100 İngilizce) lisans eğitimini tamamladıktan sonra Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans eğitim sürecine başlamıştır. Lisans ve yüksek lisans eğitim dönemlerinde staj programlarını Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde ve Özel Şafak Hastanesinde başarı belgesi ile tamamlamıştır. Eğitim sürecinde Bilişsel Davranışçı Terapi, Şema Terapi, Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi, Cinsel Terapi, Aile Danışmanlığı ve uluslararası onaylı Nadac Madde Bağımlılığı Tedavi eğitimleri almıştır.

İntihal Rapor Oranı

Görkem Sürer

ORJİNALLİK RAPORU

% **14** BENZERLİK ENDEKSİ   % **14** İNTERNET KAYNAKLARI   % **3** YAYINLAR   % ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%4
2	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	%3
3	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	%1
4	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
5	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	%1
6	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
7	burkonturizm.com İnternet Kaynağı	%1
8	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
9	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<%1

Etik Kurul Onay Formu

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

09.10.2023

Sayın Görkem Sürer

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2023/1652 proje numaralı ve **“Madde ve Alkol Bağımlılarının Yakınlarında Eş Bağımlılık, Duygu Düzenleme ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Prof. Dr. Aşkın KİRAZ

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Koordinatörü